

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TARİH 10

KAZANIM KAVRAMA
ETKİNLİKLERİ

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Telafi Eğitim Süreci ve Kazanım Kavrama Etkinlikleri

Küresel salgın nedeniyle dünyada ve ülkemizde her alanda birçok önlem alınmıştır. Bu önlemlerden biri de 16 Mart 2020 tarihi itibarıyla yüzyüze eğitim öğretime ara verilmesi olmuştur. Ancak yüzyüze eğitime ara verilse de eğitim süreci, hazırlanan dersler, içerikler ve materyallerin EBA TV ve EBA-internet aracılığıyla uzaktan eğitimle öğrencilere aktarılması yoluyla devam etmiştir.

Öğrencilere uzaktan eğitimle verilen derslerin kritik kazanımlarının yüzyüze verilmesi için Eylül ayında telafi eğitimi yapılacaktır. Telafi eğitimi, bütün bir dönemin eğitimi değil kısmi ve hızlandırılmış bir eğitim sürecidir. Bu süreçte öğrencilerin okula uyumuna, psikososyal desteğe, uzaktan eğitimde elde edilen kazanımların ve akademik ihtiyaç durumunun tespitine, temel derslerin telafisine yoğunlaşılması amaçlanmıştır.

Telafi eğitimi için temel derslerin kritik kazanımları belirlenerek kazanım kavrama etkinlikleri hazırlanmıştır. Etkinlikler etkili bir öğrenme deneyimi sağlayacak şekilde çeşitli türde sorulardan oluşturulmuştur. Bu etkinliklerle öğrencilerin, bilgiyi keşfetme, bütünleştirme, becerileri geliştirme ve başkalarıyla paylaşımları hedeflenmiştir.

Kazanım kavrama etkinlikleri kısıtlı zamanda gerçekleştirilecek olan telafi eğitiminde öğretmenlerin ders sürecini daha işlevsel hale getirmelerini, öğrencilerin ise derse etkin katılımını kolaylaştırarak, etkileşimli öğrenme ortamı sağlayacaktır. Kazanım kavrama etkinlikleriyle telafi eğitim sürecinin daha planlı, anlaşılır ve pratik şekilde yürütülmesi amaçlanmıştır.

KAZANIM KAVRAMA ETKİNLİKLERİ LİSTESİ

4.ÜNİTE			
Etkinlik No.	Kazanım No.	Konu Adı	Sayfa No.
1	10.4.3-4.	Osmanlı'da Kültürel Faaliyetlerin Sosyal Hayata Etkileri	3
5.ÜNİTE			
Etkinlik No.	Kazanım No.	Konu Adı	Sayfa No.
2	10.5.2.	İstanbul'un Fethi	9
3	10.5.3.	Osmanlı Devleti'nin İslam Coğrafyasında Hâkimiyet Kurmasının Türk ve İslam Dünyası Üzerindeki Etkileri	15
4	10.5.5.	Gücünün Zirvesinde Osmanlı	19
5	10.5.6.	Osmanlı'nın Gücü ve Stratejik Rakipleri	23
6	10.5.7.	Karaların ve Denizlerin Son İmparatorluğu: Osmanlı	27
6.ÜNİTE			
Etkinlik No.	Kazanım No.	Konu Adı	Sayfa No.
7	10.6.1-2.	Osmanlı Devleti'nde merkezî otoriteyi güçlendirmeye yönelik düzenlemeler ve Topkapı Sarayı	31
7.ÜNİTE			
Etkinlik No.	Kazanım No.	Konu Adı	Sayfa No.
8	10.7.1-2.	Millet sistemi ve yeni fethedilen şehirlerde Osmanlı etkisi	39
9	10.7.3.	Osmanlı'da Toprak Yönetimi	45
10	10.7.4.	Osmanlı Ekonomik Sistemi ve Toplum Yapısında Lonca Teşkilatı	51
11	10.7.5.	Osmanlı'da vakıf müessesesi	59
Cevap Anahtarları			64
Görsel Kaynakça			70

4. ÜNİTE: Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti

Konu	Osmanlı'da kültürel faaliyetlerin sosyal hayata etkileri	⌚ 40+40 dk.
Kazanımlar	10.4.3. Osmanlı coğrafyasında sözlü ve yazılı kültürün toplum hayatına etkilerini analiz eder. 10.4.4. Osmanlı coğrafyasındaki zanaat, sanat ve kültür faaliyetleri ile bunlara bağlı olarak sosyal hayatta meydana gelen değişimleri analiz eder.	

1. Yönerge

Öğrencilere “Günümüzde sözlü halk kültürünün örnekleri neler olabilir?” sorusu sorulur. Öğrencilerin verdiği örneklerden hareketle, İslamiyet öncesi dönemdeki sözlü kültürün Osmanlı'da da devam ettiği belirtilerek, Orta Asya sözlü kültürünün Anadolu ve İslam kültürüyle etkileşime geçtiği, böylece yeni bir sözlü kültür geleneği oluştuğu açıklanır.

2. Yönerge

Öğrencilere “Sözlü kültürün geçmişten günümüze ulaşmasını sağlayan etkenler neler olabilir?” sorusu sorulur. Öğrencilerin verdiği cevaplardan hareketle, Osmanlı'da sözlü ve yazılı kültürün gelişim süreci ve toplum hayatına etkileri ana hatlarıyla açıklanır.

Örnek Sorular:

1. Osmanlı'da sözlü ve yazılı kültürün oluşmasında İslamiyet nasıl etkili olmuştur? Açıklayınız.

2. Sözlü ve yazılı kültür toplum hayatını nasıl etkilemiştir?

3. Yönerge

II. Murad Dönemi'nde önemli kültürel gelişmelerin yaşandığı belirtilir. Millî kültürün gelişmesine öncülük eden II. Murad'ın Türk diline büyük önem verdiği, Türkçe eserler yazdığını, ayrıca birçok yabancı eserin de Türkçeye tercüme edilmesini sağladığı örneklerle açıklanır.

Örnek Etkinlik:

Aşağıda boş bırakılan kutulara II. Murad Dönemi'ndeki kültür ve imar faaliyetlerini maddeler halinde yazınız.

Kültür Faaliyetleri

1. Türkçenin yozlaşmasına karşı tedbirler alındı.

2.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

II. MURAD DÖNEMİ

Görsel 1: II. Murad

İmar Faaliyetleri

1. II. Murad, birçok eserin yapılmasına öncülük ettiği için Eb'ül-Hayrat diye anıldı.

2.

.....

.....

.....

.....

4. Yönerge

Osmanlı'da Saray'ın, hem devlet işlerinin yürütüldüğü hem de sanatsal ve kültürel faaliyetlerin merkezi konumunda olduğu vurgulanır. Osmanlı padişahlarının, bilim adamlarını ve sanatçıları himaye ettiklerine, sanata, özellikle de şiire ilgi duyduklarına değinilerek şair sultanların eserlerinden örnekler verilir.

Sevdün ol dilberi söz eslemedün vay gönül
Eyledün kendözünü âleme rüsây gönül
Sana cevri eylemede kılmaz o pervây gönül
Cevre sabr eyleyemezün nideyin hây gönül
Gönül evvây gönül vâv gönül evvây gönül

(Söz dinlemeyerek o dilberi sevdin vay gönül
Kendini âleme rüsve ettin gönül
Fakat o, sana eziyet etmekten çekinmez gönül
Eziyete de sen dayanamazsın, ne yapayım gönül
Gönül, ey vay gönül, vay gönül, ey gönül)

Fatih Sultan Mehmet (Avnî)

Hudâyâ Hudâlık sana yaraşır
Nitekim gedâlık bana yaraşır
Çü sensin penâhı cihân halkının
Kamudan sana ilticâ yaraşır
Şeh oldur ki kulluğun etti senin
Kulun olmayan şeh gedâ yaraşır

(Allah'ım! Allahlık sana yaraşır.
Nitekim fakirlik, dilencilik, kölelik bana yaraşır.
Madem sensin sığınağı dünya halkının
Herkesten sana sığınmak yaraşır.
Şah, sultan odur ki sana kulluk etti.
Kulun olmayan düşkünlük, kölelik yaraşır.)

II. Bayezid (Adlî)

Örnek Soru:

Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezid'in şiirlerini şekil ve içerik bakımından inceleyerek benzer ve farklı özelliklerini yazınız.

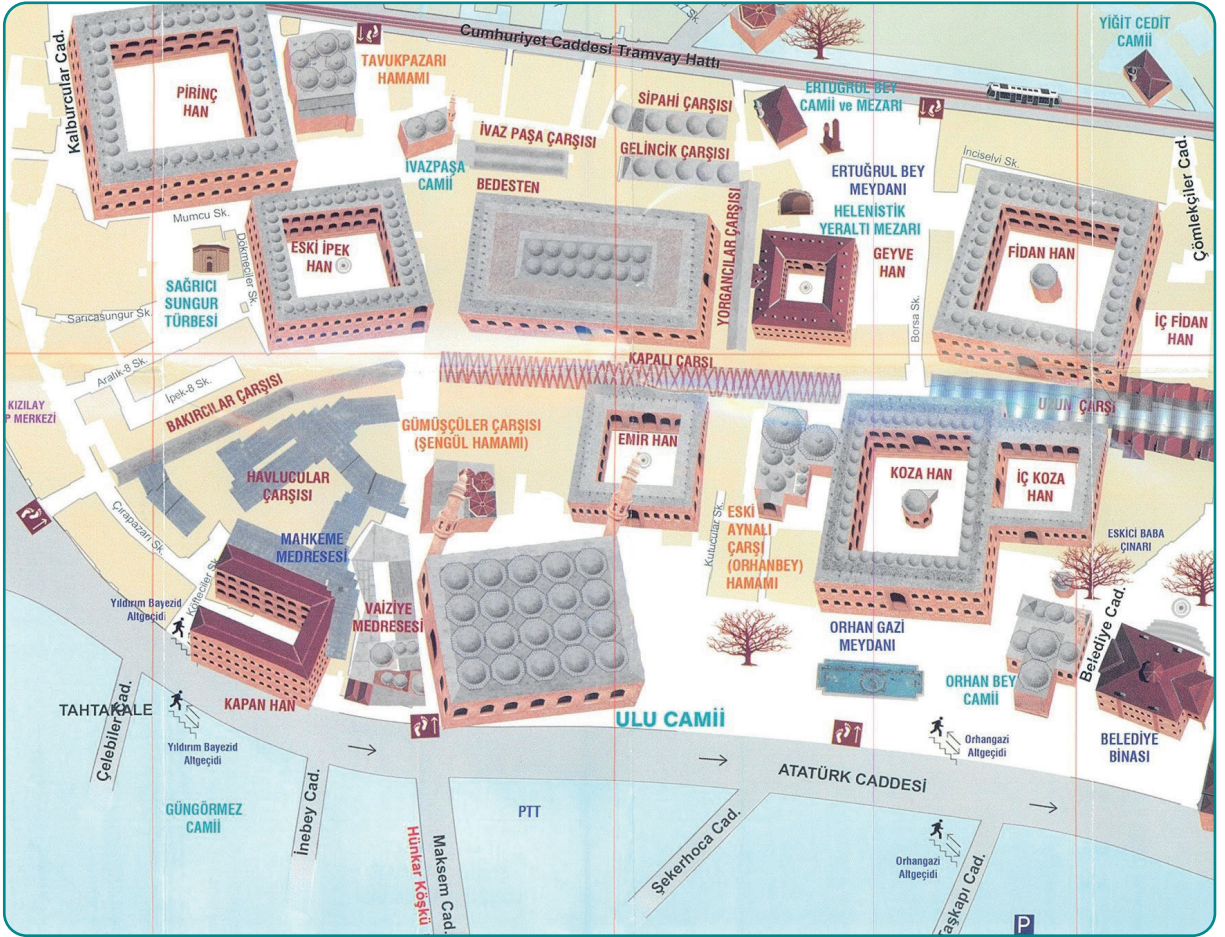
5. Yönerge

Osmanlı Devleti'nde şehirlerin yapısındaki genel özellikler üzerinde durulur. Osmanlı şehir planlamasında merkezde caminin yer aldığı, caminin etrafında ticari mekânların (bedesten, çarşı), han, hamam, medrese gibi unsurların olduğu belirtilerek bunun nedenleri üzerinde durulur. Ayrıca, Osmanlı şehir merkezlerinde yoksullara, medrese öğrencilerine, tekkelerde kalanlara, yolculara yemek dağıtmak için kurulmuş imarethaneler ve hastaların tedavi edildiği şifahaneler de bulunduğu belirtilir.

Osmanlı mimarisinin temel ögesini oluşturan külliyelerin erken ve klasik dönemdeki özellikleri açıklanarak İstanbul başta olmak üzere şehirlerin yapısındaki değişimler açıklanır.

Örnek Etkinlik:

Aşağıda Bursa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne ait genel ağ sitesinde yer alan “Bursa Tarihi Çarşı ve Hanlar Bölgesi Haritası” verilmiştir. Haritayı inceleyerek soruları cevaplayınız.

1. Haritadaki şehir planına hâkim olan mimari unsurlar nelerdir?
2. Ulu Cami'nin etrafında çeşitli ticari, sosyal ve kültürel mekânların bulunmasının nedenleri neler olabilir?
3. Haritadaki Osmanlı Dönemi'nden kalma yapıların mimari özellikleri hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz? (Öğrencilerden bu soruyu cevaplarken ön bilgilerini de kullanmaları istenir.)

6. Yönerge

XIV-XVI. yüzyıllar arasında Anadolu ve Rumeli’de hâkimiyet kuran Osmanlı Devleti’nin, daha önceki Türk İslam devletlerinde olduğu gibi imar faaliyetlerine büyük önem verdiği, Osmanlı şehir kültürünün, birbirinden farklı, etnik, dinî ve ekonomik yapılar üzerine tesis edildiği açıklanır.

Örnek Etkinlik:

Aşağıda verilen metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Dinî ve etnik çeşitlilik ile tercihe ve esnekliğe dayalı yerleşim biçimi Osmanlıların Anadolu ve Balkan şehirlerinin pek çoğunda vardır. Onun için de özellikle Osmanlıların şekillendirdiği Bursa, Edirne, Selanik, Saraybosna, Üsküp, Sofya, İşkodra, Belgrad şehirleri pek çok açıdan birbirlerine benzemektedir. Nüfus çeşitliliği bir yana, bu çok kültürlülüğünün sonucu olarak mimari, ticaret, gündelik yaşam ve yeme-içmeye kadar çok farklı alanlarda benzeri tavır alış özellikleri gösterirler. Müslümanlıkları ile birlikte sahip oldukları zengin çeşitlilik en bariz bir şekilde göze çarpmaktadır.

<https://csb.gov.tr/osmanli-da-sehircilik-anlayisi-makale> (Alınmıştır.)

- ① Anadolu ve Rumeli’deki Osmanlı şehirlerinin birbirlerine benzemesinin nedenleri nelerdir?

- ② Osmanlı şehir kültürünün oluşmasındaki temel etkenler nelerdir?

7. Yönerge

Bir milletin kültürel kimliğinin en önemli göstergelerinden biri olan geleneksel el sanatlarının, Osmanlı Devleti’nde de büyük gelişme gösterdiği üzerinde durulur. Özellikle ahşap ve taş işlemeciliği, dokumacılık, çinçilik ve hat gibi sanat dallarının her birinin kendi içinde ustalık alanları olduğu, kullanılan gereç veya üretilen üründen adını alan gruplara ayrıldığı vurgulanır. Nakkaşlar, kuyumcular, kâtipler, ciltçiler, çinçiler, kumaş dokuyucuları, maden işi yapan kazgancılar, ahşap işleriyle uğraşan künde-kârlardan oluşan bu sanat ve zanaat gruplarının, kendi içlerinde birer eğitim kurumu gibi çalıştığı açıklanır.

Örnek Etkinlik:

Verilen görsellerin hangi el sanatları ile ilgili olduğunu yazınız. Soruları cevaplayınız.

- ① Yaşadığınız yerde hala bu el sanatları ile uğraşılmakta mıdır? Bu el sanatları hangileridir?

- ② Osmanlı el sanatları ile ilgili yaşadığınız çevrede örnekler var mıdır? Bunlar nelerdir?

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Aşağıda verilen metni ve ön bilgilerinizi birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.

Tekke şairleri, divan ve halk şairlerine göre, çok daha geniş kitlelere hitap ederler. Çünkü bunlar, tarikatlarca benimsenmiş ve ücra köylere kadar yayılmışlardır. Seçkin aydınlardan okumaz çobana kadar her zümreye yayılmak bu şairlerin muradıdır. Şiirlerinin dergâhlarda ilahî ve nefesler şeklinde bestelenerek söylenmesi tesir sahalarını daha da genişletmiştir.

Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, cilt: 2, s. 151 (Alınmıştır.)

1. Tekke şairlerinin her zümreden insana ulaşmak istemelerindeki amaç nedir? Açıklayınız.

2. Tekke, divan ve halk şairlerinin hitap ettikleri kitleleri değerlendirdiğinizde nasıl bir sonuca ulaşıyorsunuz? Gerekçeleri ile açıklayınız.

3. Tekke şairleri verdikleri eserlerle Osmanlı toplum hayatını nasıl etkilemiş olabilir?

Aşağıda verilen açıklamaları örnekte olduğu gibi uygun kavramlarla eşleştiriniz.

A

Ticaret yolları üzerinde ve şehirlerde inşa edilen, yolcuların ve kervanların konakladığı yapı

BEDESTEN

B

Şehirlerde, ticaret bölgesinin merkezinde yer alan, kumaş ve mücevher gibi değerli malların satıldığı yer

A HAN

C

Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hastane gibi yapıların bütünü

MEDRESE

D

Osmanlı'da genellikle İslami ilimlerin okutulduğu, günümüzdeki orta ve yüksek öğretimin karşılığı olan eğitim kurumu

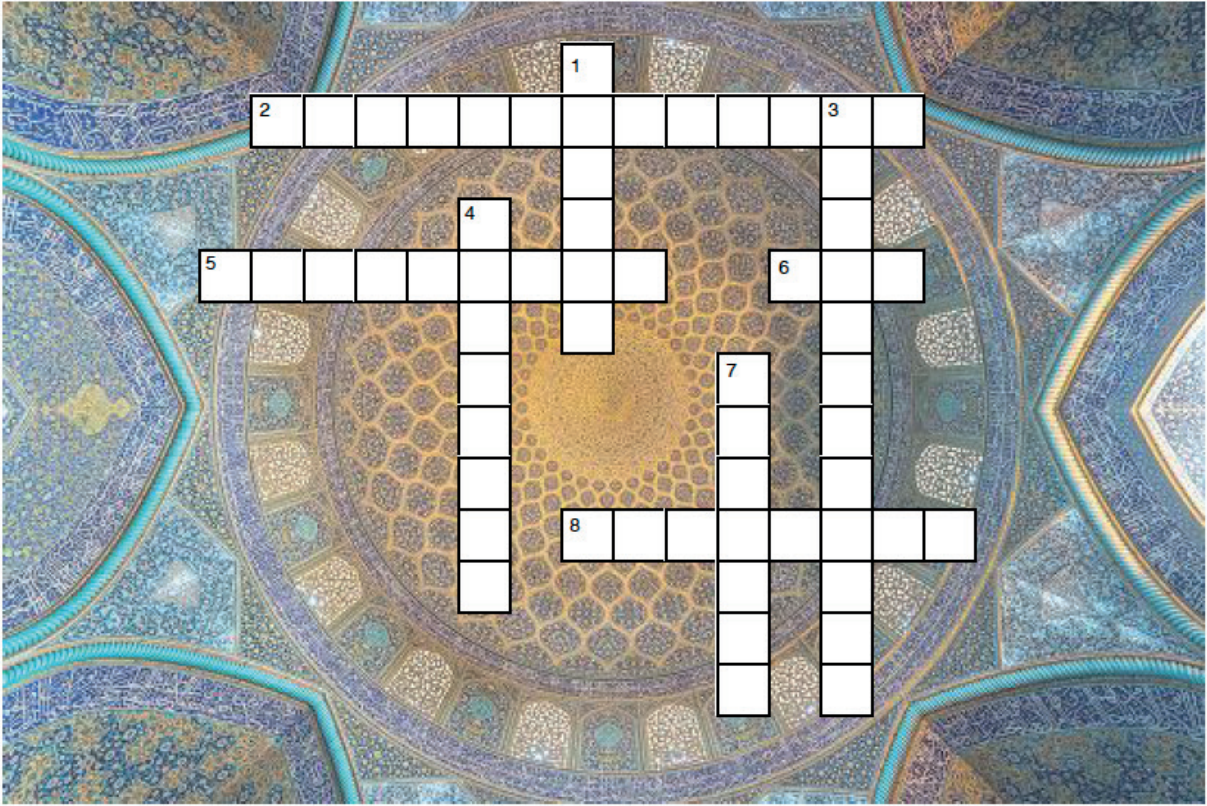
KÜLLİYE

E

Yoksullara ve öğrencilere yiyecek dağıtmak için kurulmuş hayır kurumu

İMARETHANE

BULMACA

SOLDAN SAĞA

2. II. Murad Dönemi'nde Molla Arif Ali tarafından tercüme edilen eser
5. Kilden yapılan levhaların genellikle çiçek resimleriyle bezenip fırında pişirilmesi sanatı
6. Estetik ölçülere bağlı kalarak güzel yazı yazma sanatı
8. Mimar Sinan'ın ustalık eseri olan, Edirne'de inşa ettiği cami

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. El yazması kitaplarda, sayfaların yaldız ve boya ile bezenmesi, yaldızlama
3. Yazıcızâde Mehmet Efendi tarafından kaleme alınan eser
4. Çoğunlukla el yazması kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı
7. Kanuni Sultan Süleyman'ın mahlası

Harita 1: İstanbul'un fethi

Örnek Sorular:

1. İstanbul'un Fethi öncesinde Osmanlı Devleti'nin Bizans'a yardım gelmesini engellemek için yaptığı hazırlıklar nelerdir?

2. I. İpek Yolu denetiminin büyük ölçüde Osmanlı'nın eline geçmesi
 II. Osmanlı Devleti'nde Anadolu ve Rumeli arasında toprak bütünlüğünün sağlanması
 III. İslam dünyasında Osmanlı'nın itibarının artması
 IV. Katolik-Ortodoks birliğinin gerçekleşmesine engel olunması

İstanbul'un Fethi'nin sonuçları ile ilgili verilenlerden hangileri coğrafi keşiflerin başlamasına neden olmuştur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) II ve III E) II, III ve IV

3. Yönerge

Öğrencilere “İstanbul'un Fethi Osmanlı'nın devlet teşkilatlanmasını nasıl etkilemiştir?” sorusu sorulur. Öğrencilerden alınan cevaplardan hareketle, İstanbul'un Fethi ile beraber Osmanlı Devleti'nde meydana gelen değişimler vurgulanarak “İstanbul'un Fethi ile devletin merkezi buraya taşındı. İstanbul kısa sürede imar edildi. Osmanlılar İstanbul'a, “İslambol” ve “Dersaadet (saadet kapısı)” gibi adlar verdi. Şehre gelen yollar ve köprüler tamir olundu. Kapalıçarşı'nın çekirdeği olan Büyük Bedesten'in inşasına başlandı. Bunların dışında imarethane, çeşme, han, hamam, cami, medrese gibi tesisler yapıldı. Fatih Sultan Mehmet, yaptırdığı caminin etrafında çocuklar için bir mektep (dârü't-tâlim), bir hastane ve ayrıca Sahn-ı Seman Medresesi'ni inşa ettirdi. Padişah ve devlet adamlarının kurduğu vakıflar ile imar edilen şehir, Anadolu'dan gelen Türkmenlerin iskânı ile Türkleştirildi. Bir süre sonra padişahların oturdukları ve devlet işlerini yürüttükleri Topkapı Sarayı inşa edildi. Yapılan bu faaliyetler sonucu İstanbul, önemli bir dünya şehri hâline getirildi.” şeklinde açıklama yapılır.

Örnek Sorular:

1. İstanbul'un Fethi'nden sonra şehrin demografik yapısı nasıl şekillenmiştir?

2. Sahn-ı Seman Medresesi hangi padişah zamanında kurulmuştur?

- A) II. Murad B) II. Mehmet C) III. Ahmed D) IV. Murad E) II. Mahmud

Örnek Etkinlik:

Aşağıda verilen metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

İstanbul'un Fethi'nden 45 gün sonra Almanya imparatoru III. Frederik Papa'ya yazdığı mektupta: "Mehmed çoktandır aramızda hükmünü sürdürüyor. Türk kılıcı çoktandır başımızın üstünde asılıdır. Karadeniz çoktan bize kapalı ve Romanya (Bizans) çoktan Türklerin hâkimiyetindedir. Oradan Macaristan'ı ve sonra Almanya'yı (Avusturya) ele geçireceklerdir. Bu zaman esnasında biz aramızdaki düşmanlık ve anlaşmazlıkla hayatımızı sürdürmeye devam edeceğiz. İngiltere ve Fransa kralları birbirlerine karşı silaha sarıldılar. İspanya sadece nadiren huzura kavuşuyor. İtalya ise yabancı hükümetler için yapılan kavgalarla asla sulha kavuşamayacaktır. Eğer ordu ve silahlarımızı imanımızın düşmanlarına karşı tevcih edebilseydik ne kadar iyi olurdu. Bu vaziyetin ise Zât-ı Mukaddeslerinden daha ziyade kalbimde yer etmiş olduğunu söyleyemem ey mukaddes pederim" diyordu. Papa V. Nikola bu tesirli mektubu aldıktan sonra Osmanlılara karşı ilk defa Haçlı seferi hazırlama girişiminde bulunmuş fakat başarılı olamamıştır.

(<http://acikerisim.fsm.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11352/2406/%C3%96ZCAN11.pdf>) (Alınmıştır.)

1. Almanya İmparatoru'na göre, siyasi anlaşmazlıklar yaşayan Avrupa devletleri hangi ortak değer etrafında toplanabilirdi? Açıklayınız.

2. Almanya İmparatoru'nun Papa'ya mektup yazmasının esas amacı nedir?

3. Papa V. Nikola'nın Osmanlılara karşı Haçlı seferi hazırlama girişimi neden başarılı olamamıştır?

ÇALIŞMA KAĞIDI

A - Verilen metne göre soruları cevaplayınız.

“İstanbul’un Fethi’nden önce Osmanlı Devleti’nde gayrimüslimlere, İslâm hukukuna göre muamele edilmiştir. İstanbul’un Fethi’nden sonra ise İslâm hukuku açısından bir değişiklik yapılmamakla birlikte farklı bir uygulamaya gidilerek millet sistemi oluşturulmuştur. Millet sisteminde din ve mezhep esasına göre tasnif edilen zimmiler; Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler şeklinde üç ayrı millet olarak kabul edilmiştir. Böylece gayrimüslimlerin devletle olan ilişkileri yeni bir yapıya kavuşturulmuştur. Osmanlı Devleti’nde gayrimüslim tebaa içinde en önemli unsur Rum Ortodoks Kilisesi etrafında toplanan Hristiyanlardı. Osmanlı devlet adamları Rumlara karşı ayrımcılık yapmamış, bilakis Divan-ı Hümayun tercümanlığı gibi önemli görevler Rumlara verilmişti. Bunun başlıca nedeni, Osmanlı yönetici ve aydınlarının daha çok Arapça ve Farsça bilmesi ve çok azının Batı dillerine aşina olması, buna karşın İstanbullu Rumların Batı dillerini çok daha iyi biliyor olmasıydı.”

([http://sosbilder.igdir.edu.tr/Makaleler/346960768_03_Basaran_\(41-56\).pdf](http://sosbilder.igdir.edu.tr/Makaleler/346960768_03_Basaran_(41-56).pdf)) (Düzenlenmiştir.)

1. Osmanlı Devleti’nin gayrimüslimlerle ilgili yaptığı düzenlemelerin amacı nelerdir?

2. İstanbul’un Fethi’nden sonra Osmanlı Devleti’nin gayrimüslimlere yaklaşımında niçin değişiklikler yapılmıştır?

3. Metne göre gayrimüslimlerle ilgili;

- I. Osmanlı Devleti’nde inançları doğrultusunda yargılanmışlardır.
- II. Osmanlı Devleti’nin en önemli kurumlarında çalışma imkânı bulmuşlardır.
- III. Millet sistemi içinde de farklı özelliklerine göre sınıflandırılmışlardır.
- IV. Osmanlı Devleti sosyal yapıda düzenleme yapmıştır.

Yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II D) I, II ve III E) II, III ve IV

B - Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen sözcüklerden uygun olanı yazınız.

Rönesans

Kurumsallaşma

Topkapı Sarayı

Rumeli Hisarı

Stratejik

Fatih

1. İstanbul, Asya ile Avrupa kıtalarının kesiştiği yerde öneme sahipti.

2. İstanbul’un Fethi’nden sonra II. Mehmed’e.....unvanı verildi.

3. Fetihten sonra İtalya'ya giden bazı bilim insanları, oradaki eski Yunan ve Roma eserlerini inceleyerekın başlamasına katkıda bulundular.
4. Bizans'a denizden gelebilecek her türlü yardımı önlemek ve deniz yolu güvenliğini sağlamak için Anadolu Hisarı'nın karşısına yapıldı.
5. Fetihle beraber İstanbul'da çok sayıda cami, medrese, han, hamam gibi yapılar inşa edilerek devlette sağlandı.
6. Fetihten sonra İstanbul'da padişahların oturmaları ve ülkeyi yönetmeleri için yapıldı.

C - Aşağıdaki cümleler doğru ise kutucuklara (D), yanlış ise (Y) yazınız. Yanlış cümlelerin doğrularını altındaki noktalı yere yazınız.

1. ☐ Osmanlı Devleti, İstanbul'u fethetmek için hazırlanırken batı sınırlarını güvence altına almak amacıyla Boşnak, Sırp ve Macarlarla antlaşma yaptı.

2. ☐ Akdeniz ticaret yollarının güvenliğini sağlamak için İstanbul'un fethedilmesi gerekliydi.

3. ☐ Hz. Muhammed'in "İstanbul muhakkak fetholunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan ve onun askeri ne güzel askerdir." hadisi, II.Mehmed'in İstanbul'u fethetmek istemesinde etkili olmuştur.

4. ☐ İstanbul'un Fethi ile Osmanlı Devleti'nin merkezi İstanbul'a taşındı.

ARAŞTIRMA ÖDEVİ

Verilen görseli inceleyiniz.

Görsel 1: Topkapı Sarayı (1478)

Topkapı Sarayı'nı sanal müzeden ziyaret ediniz.

1. Topkapı Sarayı'nın mimari yapısı nasıldır?

2. Topkapı Sarayı'nın konumu için neler söyleyebilirsiniz?

3. Sanal müze ziyaretinden sonra izlenimlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5. ÜNİTE: Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)

Konu	Osmanlı devleti'nin islam coğrafyasında hâkimiyet kurmasının türk ve islam dünyası üzerindeki etkileri	🕒 40 dk.
Kazanımlar	10.5.3. Osmanlı Devleti'nin İslam coğrafyasında hâkimiyet kurmasının Türk ve İslam dünyası üzerindeki etkilerini analiz eder.	

1. Yönerge

I. Selim'in padişah olduğu dönemde; Anadolu'da Safevilerin Şiilik propagandalarını sürdürmekte olduğu, doğuda ise Memlûkluk Devleti'nin Osmanlıların büyüyüp güçlenmesinden rahatsız olduğu belirtilir. Dulkadiroğulları Beyliği'nin ise Osmanlı Devleti aleyhine Memlûklularla iş birliği hâlinde olduğu vurgulanır.

I. Selim'in siyasi politikasının, Türk-İslam dünyasını tek çatı altında toplamak ve Safevilerin Anadolu'ya hâkim olmak için uygulamaya koyduğu Şii propagandasını önlemek üzerine kurulduğu açıklanır.

Örnek Soru:

- ① Osmanlı Devleti'nin doğu sınırlarını tehdit eden unsurlar nelerdir?

2. Yönerge

Öğrencilerden verilen haritayı incelemeleri istenerek "I. Selim Dönemi'nde hâkimiyet altına alınan yerlerdeki siyasi ve dini yapı nasıldı?" sorusu sorulur. Haritada gösterilen savaşların sonuçları üzerinde durularak, Safevilerle yapılan Çaldıran Savaşı (1514) ile Tebriz, Musul, Kerkük ve Erbil'in Osmanlı topraklarına katıldığı; ayrıca Tebriz, Halep ve Bursa İpek Yolu'nun hâkimiyetinin Osmanlılara geçtiği belirtilir ve böylece Anadolu'daki Safevi tehlikesinin ortadan kaldırıldığı vurgulanır. Dulkadiroğulları Beyliği ile yapılan Turnadağ Savaşı (1515) sonunda da bu beyliğin topraklarının Osmanlı sınırlarına katıldığı belirtilir.

Memlûklular üzerine yapılan Mısır Seferi (Mercidabık Savaşı-1516 ve Ridaniye Savaşı-1517) sonucunda Memlûkluk Devleti'nin yıkılarak Suriye, Filistin, Lübnan, Mısır ve Hicaz bölgelerinin Osmanlı Devleti'ne katıldığı açıklanır. Ayrıca bu sefer yoluyla, Doğu Akdeniz'den geçen Baharat Yolu'nun Osmanlı Devleti'nin denetimine girdiği, halifelüğün Osmanlılara geçtiği ve Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasının lideri olduğu vurgulanır.

Harita 1: Osmanlı Devleti (1299-1520)

Örnek Etkinlik:

Aşağıda Yavuz Sultan Selim Dönemi ile ilgili siyasi olaylar ve sonuçları verilmiştir. Boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

YAVUZ SULTAN SELİM DÖNEMİ	ÇALDIRAN SAVAŞI SONUCUNDA;	
		Dulkadiroğlu Beyliği Osmanlı sınırlarına katıldı.
	MISIR SEFERİve..... SAVAŞLARI SONUCUNDA;	
	Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde yapılan fetihler	
	Doğu Akdeniz'den geçen Yolu Osmanlı Devleti'nin denetimine geçti.	Mısır Seferi sonrası Osmanlı Devleti'ne geçmesiyle Osmanlı Devleti İslam dünyasının lideri oldu.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Verilen metni okuyup önbilgilerinizi de kullanarak soruları cevaplayınız.

“ Şah İsmail, Turgutoğlu Musa'ya 1512 yılında gönderdiği bir mektup ile Karaman bölgesindeki müritlerini yönlendirmeye çalışmaktadır. Mektupta Şah İsmail, Turgutoğlu Musa' dan Anadolu'daki Safevi elçisi olan Ahmet Aka Karamanlu ile irtibata geçerek emirlerini dikkate almasını istemektedir. Şah ayrıca bölgedeki faaliyetlerin tüm ayrıntılarından kendisinin haberdar edilmesini emretmektedir. Türkçe yazılan ve Sultan Selim'in tahta geçmesinden kısa bir süre sonra gönderilen bu mektup, Osmanlı İmparatorluğu içinde ve özellikle Anadolu topraklarında Safevi ağının ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.”

(<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1839/19375.pdf>) (Düzenlenmiştir.)

1. Metne göre Safevilerin Osmanlı Devleti için oluşturduğu tehditler nelerdir?

2. Karamanoğulları Beyliği Fatih Sultan Mehmed Dönemi'nde Osmanlı sınırlarına katıldığı halde, Karaman bölgesinde birtakım kişilerin Safevilere casusluk yapmasını nasıl değerlendirirsiniz?

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları cevaplayınız

1. Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Safeviler ve Memlûklular üzerine yapılan seferler sayesinde İpek ve Baharat yolları Osmanlı Devleti'nin eline geçmiştir. Ancak bu yollardan beklenen gelir elde edilememiştir.

Bu durumun esas sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ticarete yeterince önem verilmemesi
- B) Coğrafi keşiflerle yeni yolların bulunması
- C) Yolların bakımının yapılmaması
- D) Avrupa devletlerinin Osmanlı ile ticaret yapmaması
- E) Ticaret yollarında korsan faaliyetler yapılması

2. Yavuz Sultan Selim'in padişahlığı 8 yıl sürmüştür ve saltanatı boyunca, İran' da hüküm süren Safevilerle Çaldıran Savaşı'nı Dulkadiroğlu Beyliği ile Turnadağ Savaşı'nı, Mısır ve çevresinde hüküm süren Memlûklularla ise Ridaniye ve Mercidabık Savaşlarını yapmıştır.

Buna göre;

- I. İslamiyet bu bölgelerde yayıldı.
- II. Yavuz Sultan Selim batıda sınırları genişletmeyi düşünmedi.
- III. Yavuz Sultan Selim doğu yönünde fetih siyaseti izledi.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) I, II ve III

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

5. ÜNİTE: Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)

Konu	Gücünün zirvesinde osmanlı	🕒 40+40 dk.
Kazanımlar	10.5.5. Kanuni Dönemi'nden itibaren Osmanlı Devleti'nin siyasi sınırlar ve devlet teşkilatı bakımından olgunluğa eriştiğini kavrar.	

1. Yönerge

Öğrencilere “I. Süleyman’a neden Kanuni unvanı verilmiş olabilir?” sorusu sorulur. Öğrencilerin verdiği cevaplardan hareketle I. Süleyman’ın, mevcut kanunlara riayet ettiği, adaletten hiç taviz vermediği, uygulamaya koyduğu kanunlarda hak ve hukuku gözettiği belirtilerek bu özellikleri sayesinde Kanuni unvanını kazandığı açıklanır.

Örnek Etkinlik:

Görsel 1: Kanuni Sultan Süleyman

Verilen metne göre soruları cevaplayınız.

- Babası I. Selim’in Tebriz ve Kahire’ den sürgün ettirdiği 600-800 kadar sanatkârın memleketlerine dönüşüne izin verdi
- İran ile yapılan ipek ticareti üzerindeki yasağı kaldırdı. Bu yasaktan dolayı mallarına el konulan tüccarların zararlarını karşıladı.
- Halka eziyet eden idareci ve askerleri cezalandırdı.
- Babası I. Selim tarafından Kahire’ den İstanbul’a getirilen son Abbasi halifesi Mütevekkil-Alellah’ın Mısır’a dönmeye izin verdi.
- Kan dökücülüğüyle bilinen ve halkın şikayetçi olduğu Ferhad Paşa’yı kız kardeşiyle evli olmasına rağmen Edirne’ de idam ettirdi.

1. Kanuni Sultan Süleyman’ın kanunları herkese eşit uygulamasındaki amacı nedir?

2. Kanuni’nin adaleti gözetmesi Osmanlı dış politikasını nasıl etkilemiş olabilir?

3. Kız kardeşinin kocasını kanunlara aykırı davrandığı için cezalandırması Kanuni Sultan Süleyman’ın hangi özelliğini ortaya koyar?

2. Yönerge

Kanuni'nin Orta Avrupa'ya hakim olmayı amaçladığı, ilk hedefinin ise Orta Avrupa'nın kilidi durumunda bulunan Belgrad'ın fethi olduğu belirtilir. Bu amaçla Kanuni'nin Avrupa'da yaptığı mücadeleler (Belgrad'ın Fethi -1521, Mohaç Meydan Muharebesi -1526, I. Viyana Kuşatması -1529, Almanya Seferi -1532, Zigetvar Seferi -1566) açıklanır.

Örnek Soru:

Aşağıdakilerden hangisi Kanuni'nin, Fransa Kralı'nı kurtarmak için çıktığı sefer sırasında gerçekleşen, kısa sürede biten ve hükümdarın öldüğü savaştır?

- A) Mohaç B) Zigetvar C) Alaman Seferi D) Çaldıran E) Ridaniye

Örnek Etkinlik:

Avrupa' daki mücadele iyice kızışmış, Fransa Kralı I. François (Fransuva)1525'te Roma-Germen İmparatoru V. Şarlken' e yenilip esir düşmüştü. Önce kralın annesi, daha sonra kralın bizzat kendisi Kanuni'ye mektup yazarak yardım talebinde bulundu. Kanuni bu yardım talebi üzerine 1526'da Macaristan Seferi'ne çıktı.

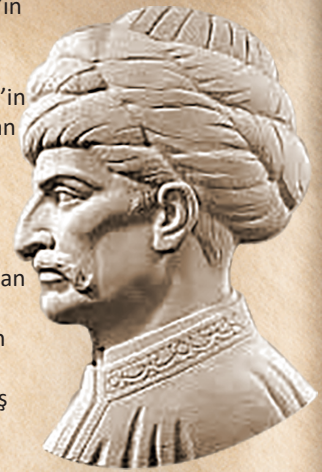
Kanuni'nin I. François'e cevabı:

"Ben ki sultanlar sultanı, hakanlar hakani, hükümdarlara taç veren, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi, Akdeniz'in ve Karadeniz'in ve Rumeli'nin ve Anadolu'nun ve Azerbaycan'ın ve Şam'ın ve Halep'in ve Mısır'ın ve Mekke'nin ve Medine'nin ve Kudüs'ün ve bütün Arap diyarının ve Yemen'in ve nice memleketlerin sultanı ve padişahı; Sultan Bayezid Han oğlu, Sultan Selim Han oğlu, Sultan Süleyman Han'ım.

Sen ki Fransa vilayetinin kralı Fransuva'sın.

Hükümdarların sığındığı kapıma elçinizle mektup gönderip ülkenizi düşman istila edip şu anda hapiste olduğunuzu bildirip kurtuluşunuz konusunda bizden yardım talep ediyorsunuz. Söylediğiniz her şey dünyayı idare eden tahtımızın ayaklarına arz olunmuştur. Her şeyden haberdar oldum. Yenilmek ve hapsolunmak hayret edilecek bir şey değildir. Gönlünüzü hoş tutup üzölmeysiniz.

Böyle bir durumda atalarımız düşmanları mağlup etmek ve ülkeler fethetmek için seferden geri kalmamışlardır. Biz de atalarımızın yolundayız ve daima memleketler ve alınmaz kaleler fethetmekteyiz. Gece gündüz atımız eyerlenmiş ve kılıcımız belimizde kuşatılmıştır. Yüce Allah hayırlara bağışlasın. Allah'ın istediği ne ise o olsun. Bundan başka haberleri, gönderdiğiniz adaminizden öğrenebilirsiniz. Böyle biliniz."

Kanuni Sultan Süleyman

1. Sizce Kanuni Sultan Süleyman'ın sefere çıkmasında sadece yazılan bu mektup mu etkili olmuştur? Kanuni, daha önceden düşündüğü Orta Avrupa'nın hakimiyeti için bu yardım mektubunu bir fırsat olarak mı görmüştür? Açıklayınız.

2. Kanuni'nin mektubunda "...Böyle bir durumda atalarımız düşmanları mağlup etmek ve ülkeler fethetmek için seferden geri kalmamışlardır..." derken Osmanlı tarihinde var olan hangi atasının yardımına değinmiş, kimi örnek almış olabilir?

3. Hristiyan bir kral Avrupa kıtasındaki hakimiyet mücadelesi için neden müslüman bir hükümdardan yardım istemiş olabilir? I. Süleyman'ın ünvanının "Kanuni" olmasının bu durumda etkisi var mıdır?

3. Yönerge

Kanuni Dönemi'ndeki Osmanlı-Safevi ilişkileri üzerinde durularak Safevilerle yapılan mücadelenin temelindeki siyasi ve dinî etmenler açıklanır.

Örnek Etkinlik:

Aşağıda verilen metne göre soruları cevaplayınız.

Kanuni
Sultan Süleyman

Amasya Antlaşması (17 Mayıs- 1 Haziran 1555), tam bir antlaşma özelliğinde olmamakla beraber iki hükümdarın karşılıklı dostluk niyetlerini ortaya koyan mektuplaşmalardır. Tarafların görüşmelerde aldıkları kararlar:

- Barış yolunun iki taraf arasında daima açık bulunmasına ve iyi münasebetler kurulmasına
- Kâbe ve diğer kutsal yerleri ziyaret edecek İranlı hacılara Osmanlı topraklarından geçmeleri için izin verilmesine
- İran'da sadece Hz. Ali'yi meşrû halife sayan müfrit Şiîler'in diğer üç halifeyi, sahâbeyi ve Hz. Âişe'yi lânetlemeleri ve bunu bir merasim haline getirmeleri demek olan Teberrâliğin yasaklanmasına
- Karşı taraftan herhangi bir saldırı olmadıkça Osmanlı hudut beylerinin İran'a karşı harekete geçmeyeceklerine
- İranlı hacıların kutsal yerleri ziyaret için Osmanlı topraklarından geçmelerine izin verileceğine karar verildi.

Amasya Antlaşması ile Basra, Bağdat, Şehrizor, Van, Bitlis, Erzurum, Kars ve Atabegler yurdu üzerindeki Osmanlı hâkimiyeti Safevîlerce tanındı.

(Amasya Antlaşması, İslâm Ansiklopedisi c.3, s. 4-5 düzenlenmiştir).

Şah
I. Tahmasb

- ①. Amasya Antlaşması'nın maddelerine göre Osmanlı-Safevi mücadelesinde hangi konu öne çıkmıştır?
-
- ②. Osmanlı Devleti Safeviler üzerine sonraki dönemlerde de seferler düzenledi. Osmanlı-Safevi mücadelesinde her defasında sınırlar aynı olacak şekilde antlaşmalar imzalandı. Buradan hareketle, sizce Osmanlı Devleti'nin Safevi politikası başarılı olmuş mudur? Açıklayınız.
-
- ③. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlılar-Safeviler arasında imzalanan antlaşmalardan değildir?
- A) Ferhat Paşa Antlaşması B) Amasya Antlaşması C) Kasr-ı Şirin Antlaşması
- D) Nasuh Paşa Antlaşması E) Zitvatorok Antlaşması

4. Yönerge

Osmanlı Devleti'nin uyguladığı ekonomi politikalarından kara ve deniz ticaret yollarını kontrol altına alma siyaseti ve kapitülasyonlar hakkında açıklama yapılarak Osmanlı Devleti'nin kapitülasyonlar/ imtiyazlar vermesindeki nedenler vurgulanır.

Örnek Etkinlik:

Kapitülasyonların Osmanlı Devleti'nde uygulanmasının ve devlet yıkılana kadar işleyen bir kurum olarak devam etmesinin çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenler:

- I. Osmanlıların toplumsal, ekonomik ve kültürel yaşamına başta Bizans, Selçuklular ve Arap devletleri olmak üzere çeşitli toplumların etkisi oldu. Selçuklular ve Akdeniz kıyılarındaki Arap ülkeleri de yabancılara çeşitli kapitülasyon hakları tanımışlardı.
- II. Osmanlı Devleti'nde, İslam hukuku sadece Müslümanlar üzerinde uygulanmaktaydı. Osmanlı ülkesinde bulunan Avrupalı devletlerin vatandaşlarına kendi devletlerinin yasalarına uygun olarak davranma hakkının verilmesinde bu dinsel farklılığın etkisi vardı.
- III. Osmanlı Devleti, Afrika'nın güneyi üzerinden Hindistan yolunun keşfi, Ortadoğu'dan geçen Hindistan ticaret yolunun okyanuslara kayma tehlikesini ortaya çıkması üzerine Avrupalı tüccarları Doğu Akdeniz'e çekebilmek için bir araç olarak kullanıldı.
- IV. Avrupa devletleri üzerindeki Papanın güçlü konumu Osmanlı Devleti için her zaman büyük bir tehlike arz ediyordu. Bu tehlike karşısında kapitülasyonlar aracılığı ile Avrupa Hristiyan birliğini bozmayı amaçladı.

- ①. Papa'nın dinî-siyasi gücünü engellemek adına verilen kapitülasyonlar sizce başarılı olmuş mudur?
-

- ②. Aşağıdakilerden hangisinde kapitülasyonların sebeplerinin sınıflandırılması doğrudur?

I.	II.	III.	IV.
A) Dinî	Siyasi	Ekonomik	Geleneksel
B) Siyasi	Ekonomik	Dinî	Geleneksel
C) Geleneksel	Siyasi	Ekonomik	Dinî
D) Ekonomik	Dinî	Geleneksel	Siyasi
E) Geleneksel	Dinî	Ekonomik	Siyasi

5. ÜNİTE: Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)

Konu	Osmanlı'nın gücü ve stratejik rakipleri	⌚ 40+40 dk.
Kazanımlar	10.5.6. Uyguladığı uzun vadeli stratejinin Osmanlı Devleti'nin dünya gücü haline gelmesindeki rolünü analiz eder.	

1. Yönerge

Osmanlı Devleti'nin XV. ve XVI. yüzyıllardaki stratejik rakiplerine (Venedik, Ceneviz, Portekiz, İspanya, Avusturya, Safeviler ve Memlûkler) karşı kara ve deniz ticaret yollarını kontrol altına alma siyaseti uyguladığı belirtilir.

Örnek Etkinlik:

Ön bilgilerinizi ve haritayı birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.

Harita 1: Osmanlı Devleti'nin en geniş sınırları (1299-1699)

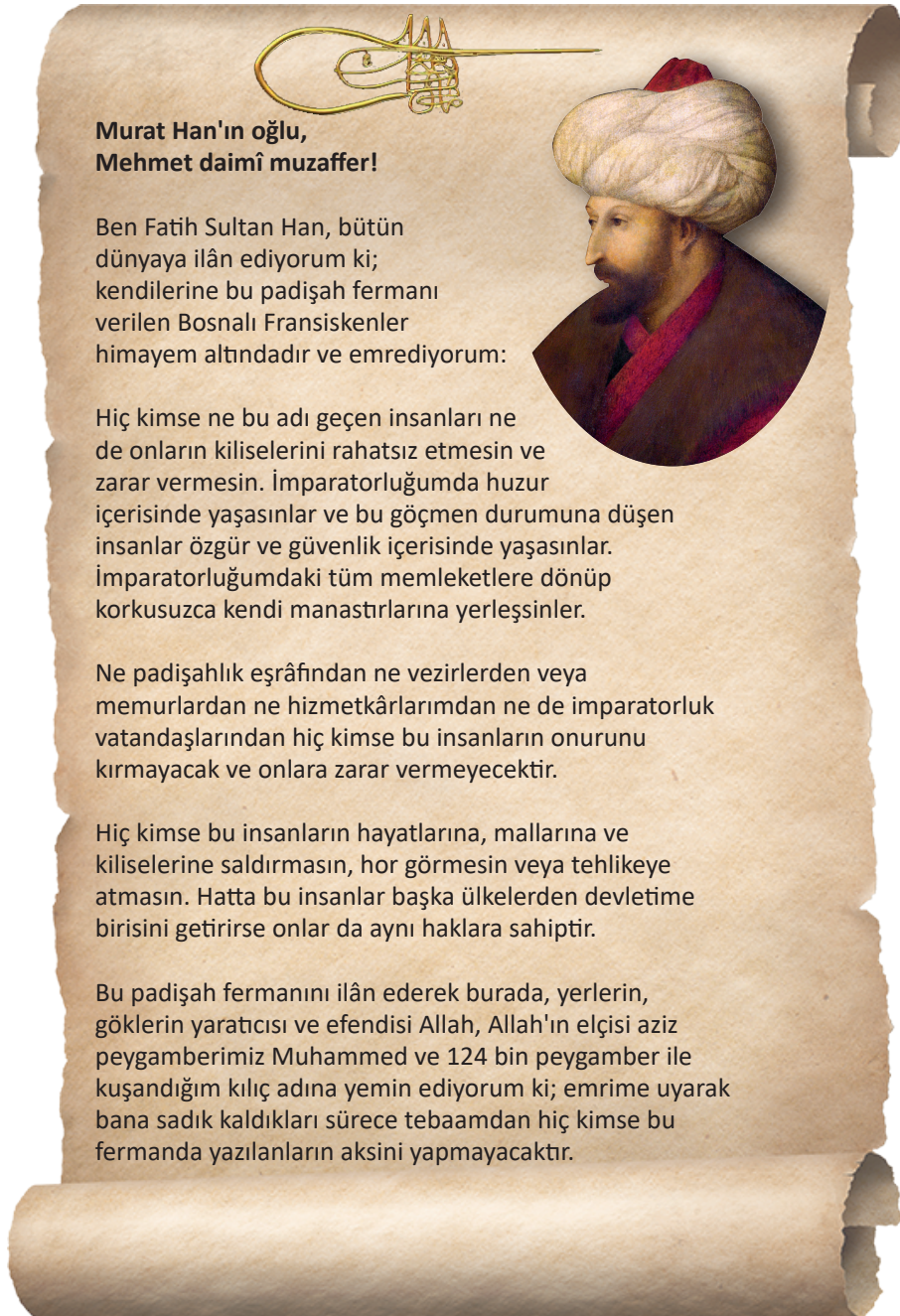
- Osmanlı Devleti'nin coğrafi olarak geniş sınırlara sahip olmasının en büyük riski ne olabilir?
 - Kanuni Sultan Süleyman'ın yaptığı seferler ve fetihlere bakıldığında daha çok hangi medeniyetlerle mücadele ettiği söylenebilir?
 - Fatih Sultan Mehmet'in başarısız olduğu kara ve deniz seferlerinden hangisinde Kanuni Sultan Süleyman başarı göstermiştir?
- A) Rodos-Belgrad B) Otranto-Rodos C) Macaristan-Girit
D) Bosna-Rodos E) Kahire-Kıbrıs

2. Yönerge **Roma Katolik Kilisesi'ne karşı Ortodoksluğun ve Protestanlığın korunması hakkında bilgi verilir. Afrika' daki ve Hindistan' daki Müslümanlara yardım konusu açıklanır.**

Örnek Etkinlik 1:

Aşağıdaki metne göre soruları cevaplayınız.

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra, Katolik Kilisesi'ne karşı Ortodokslar korunmaya başlandı. Kanuni Sultan Süleyman döneminde de, Hristiyanlığın yeni bir mezhebi olan Protestanlık, Katoliklere karşı himaye edilmeye çalışıldı. Bazen de Katolik kilisesinin içindeki farklı tarikatların korunması gerekti. Fatih Sultan Mehmet, Bosna- Hersek'i fethettikten sonra Milodraz'daki Fransisken Katolik Kilisesi üyelerinin Osmanlı Devleti sınırları içerisinde korunması için bir ferman yazdı (28 Mayıs 1463).

1. Osmanlı hükümdarlarının, farklı inançlara mensup kişilere adaletli ve anlayışlı davranmasının toplumsal ve ekonomik düzene etkileri nelerdir?

2. Fatih'in yayınladığı fermanı insan hakları açısından yorumlayınız.

Örnek Etkinlik 2:

Görselleri ve metni birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.

Görsel 1: Geuzen madalyası

Katolik İspanya'ya karşı isyan eden Protestan Hollandalılar, 1570 yılında bastırdıkları hilal şeklindeki madalyanın üzerine "Liever Turks dan Paaps" (Papacı/Katolik olmaksızın Türk olmayı yeğlerim.) yazmıştı. İspanya'ya karşı savaşan Hollandalılar bu madalyayı denizci şapkalarının üzerinde taşıdılar. Hollanda, Avrupa'da bağımsız bir devlet olarak tanınmazken 1612'de Osmanlı Devleti tarafından tanındı ve büyükelçi statüsünde temsil edildi.

1. Madalyaların hilal şeklinde yapılmasının amacı ne olabilir?
2. Hollanda'nın Protestan olması ile Katolik Avrupa devletlerinin Hollanda'yı bağımsız bir devlet olarak tanımaması arasında sizce bir ilişki var mıdır? Açıklayınız.
3. Hollandalıların "Papacı olmaksızın Türk olmayı yeğlerim." sözünün benzerini, Türklerin İstanbul'u kuşattığı sırada Bizanslı Grandük Lukas Notaras da "Latin külâhı görmektense Türk sarığını yeğlerim." şeklinde kullanmıştı. Bu iki cümle dikkate alındığında aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) Türklerin adaletli yönetim anlayışının tarihsel süreçte devam ettiğine
 B) Avrupalıların ekonomik çıkarları doğrultusunda hareket ettiklerine
 C) Hristiyanlığın bazı mezheplerinin Türklerin inanç sistemi ile örtüştüğüne
 D) Avrupa'daki yaşam tarzının Türklerin yaşam tarzına benzediğine
 E) Demokrasinin kurum ve kurallarının Türkler tarafından benimsendiğine

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

5. ÜNİTE: Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)

Konu	Karaların ve Denizlerin Son İmparatorluğu: Osmanlı	⌚ 40 dk.
Kazanımlar	10.5.7. Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.	
Gerekli Materyaller:	Ders kitabı, harita, çalışma kağıdı, etkileşimli tahta	

1. Yönerge

Öğrencilere “Deniz kıyısı olan şehirlerle iç bölgelerdeki şehirleri ulaşım, ekonomik faaliyet, toplumsal kültür, askerî organizasyon gibi unsurlar bakımından karşılaştırmız?” sorusu sorulur. Öğrencilerin verdiği cevaplardan hareketle XV. ve XVI. yüzyıldaki deniz gücü devletleri ile (İngiltere, Portekiz, Venedik) kara gücü devletlerinin (Osmanlı, Avusturya, Safeviler) kara gücü-deniz gücü devletleri açısından avantajlı ve dezavantajlı özellikleri açıklanır.

Örnek Sorular:

1. Gemilerin yanaştığı, halkın geçimini genellikle denizden sağladığı deniz kıyısında yer alan bir kasabada mı yoksa iç kesimde bozkır ve ağaçlık alanların hakim olduğu halkın geçimini genellikle tarımdan sağladığı bir şehirde mi yaşamak isterdiniz? Niçin?

2. Dörtmala gelip Uzak Asya'dan Akdeniz'e bir kısırak başı gibi uzanan bu memleket, bizim.” (Nazım Hikmet)

Verilen dizelerden hareketle Türklerin rolünü kara ve deniz gücü açısından değerlendiriniz.

3. Aşağıda iki farklı şehrin kuşbakışı görüntüsü verilmiştir. Soruları bu görsellerden hareketle cevaplandırınız.

Görsel 1: Venedik

Görsel 2: Viyana

Verilen şehirlerin iki farklı devletin başkenti olduğu düşünülürse bu devletlerin özellikleri hakkında neler söylenebilir?

Görsel 1:

Görsel 2 :

4.

Görsel 3: Deniz gücü İngiliz ve İspanyol Donanması (XVI. yüzyıl)

Görsel 4: Kara gücü Osmanlı Ordusu (XV. yüzyıl)

Verilen görsellerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

- a) Yeryüzü coğrafyasını düşündüğünüzde sizce hangi ordunun dünyanın en ücra bölgelerine kadar hareket kabiliyeti vardır? Niçin?

- b) Nüfus ihtiyacı açısından deniz ve kara gücüne dayalı olan orduları birkaç cümle ile değerlendiriniz.

Deniz gücü: _____

Kara gücü: _____

2. Yönerge

Öğrencilere İstanbul'un fethinin kara ve denizlere hakim olması açısından Osmanlı Devleti'ne ne gibi yararlar sağlayacağı açıklanır. Harita üzerinden İstanbul'un dünyanın jeopolitik ve jeostratejik önemiyle ilgili beyin fırtınası etkinliği yapılarak çeşitli sorular sorulur.

Örnek Sorular:

Harita 1: Merkezinde İstanbul'un yer aldığı üç kıtanın yaklaştığı bölge

1. Haritaya bakarak İstanbul'un karalar ve denizlerle olan bağlantısı ve konumu hakkında neler söylenebilir?

2. XVI. yüzyılda Osmanlı hükümdarı olsaydınız nasıl bir kara ve deniz politikası izlerdiniz?

3. Yönerge

Osmanlı Devleti'nin kara ve denizlerde çatıştığı ülkeler üzerinde durulur. Bu devletlerin Osmanlı Devleti ile olan çatışma alanları ve çatışma dinamikleri (kara ve deniz gücü açısından) açıklanır. Öğrencilere yapılandırılmış grid tablosu verilerek çeşitli sorular sorulur. Öğrencilerin verdikleri cevaplar ile öğrenme etkinliği tamamlanmış olur.

Örnek Etkinlik:

1.

YAPILANDIRILMIŞ GRİD

(1) Coğrafi Keşifler	(2) İpek	(3) Levent	(4) Safeviler
(5) Venedik	(6) Osmanlı	(7) Portekiz	(8) Baharat
(9) Pusula	(10) Avusturya	(11) Preveze	(12) Hollanda
(13) Kızıldeniz	(14) İspanya	(15) İngiltere	(16) Marmara
(17) Karadeniz	(18) Kalyon	(19) Süvari	(20) Akdeniz

Aşağıdaki soruları tablodaki numaralandırılmış kelimelere göre cevaplayınız.

- Hangisi veya hangileri kara gücü yoğun olan devletlerdir?
- Hangisi veya hangileri deniz gücü yoğun olan devletlerdir?
- Hangisi Osmanlı devletinin deniz gücü açısından yaptığı savaştır?
- Hangisi veya hangileri Osmanlı Devleti'nin etkili olduğu denizler arasında yer alır?
- Hangisi veya hangileri Osmanlı Devleti'nin uğruna mücadele ettiği ticaret yolları arasında yer alır?
- Hangisi veya hangileri Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyılda rakibi olduğu kara gücü yoğun devletlerdir?
- Hangisi veya hangileri XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin çatışmadığı deniz gücü yoğun devletlerdir?
- Hangisi XVI. yüzyılda donanmanın en büyük gemi parçası olarak bilinmektedir?
- Boşluklara sırasıyla hangisi veya hangileri gelmelidir?
 - Kara gücü ordularında atlı askerlere, deniz gücündeki askerlere isedenilmektedir.
 - gelişmesi sonucunda okyanusları aşan Avrupalı gemiciler buldukları yeni yerler ve deniz yolları ile başlattılar.

4. Yönerge

Coğrafi Keşiflerden kısaca bahsedilir. Coğrafi Keşiflerin Osmanlı Devleti'ne ve Akdeniz ticaretine olan etkileri üzerinde durulur. Bu konuda öğrencilerle tablo eşleştirme etkinliği yapılır.

Örnek Soru:

- ① Aşağıdaki tabloda Coğrafi Keşiflerle ilgili verilen açıklamaları örnekte olduğu uygun kavramlarla eşleştiriniz.

A	Osmanlı egemenliğindeki ticaret yolları önemini yitirmeye başladı.
B	Yeni kıta ve coğrafyalar keşfedildi.
C	Avrupa'da deniz gücüne dayalı devletler güçlendi.
D	Avrupa'da biriken sermaye yeni bir üretim ekonomisine zemin oluşturdu.
E	Keşfedilen yerlerde yerel medeniyetler imha ve talan edildi.

	Sanayi
	İngiltere
	Aztek
	Amerika
A	Baharat

ÇALIŞMA KAĞIDI

Aşağıda yer alan paragraflardan ve edindiğiniz ön bilgilerden hareketle soruları cevaplayınız.

✓ Osmanlı Devleti kimi zaman sınırlarını genişletmek, kimi zaman devletlerarası sulhü sağlamak, kimi zaman gövde gösterisi yaparak gücünü tüm cihana kanıtlamak amacıyla karadan seferler yapmıştır. Karadan yapılan hareketlerde özellikle batı yönüne açılımlar dikkat çekicidir. Seferlerde padişahın bizzat yer alması, uygulanan taktikler, diplomatik sonuçlar Osmanlı'nın karadaki hakimiyetini güçlendirici etkiye sahiptir.

✓ Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletlerle mücadelesinde karadan karşısına çıkamayan devletler deniz yoluyla saldırıda bulunmuşlardır. Bu durumu önceden hesap eden Osmanlı Devleti donanmasını yenilemiş, deniz gücünü diri tutmaya çalışmıştır. Böylece karada elde edilen başarılarla denizde kazanılan zaferler de eşlik etmiştir ve dünya güçleri arasında donanmasıyla da tanınan bir devlet haline gelmiştir.

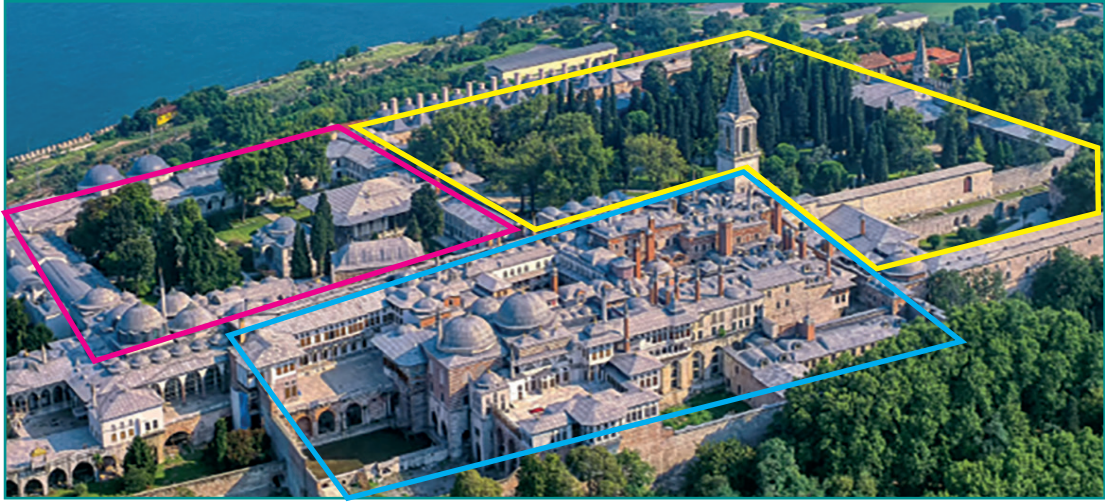
- ① Sizce Osmanlı Devleti daha çok hangi güce (kara-deniz) dayalı bir devlettir? Nedenlerini açıklayınız.

- ② Sizce Osmanlı Devleti hazırladığı projelerle (Don-Volga ve Süveyş Kanalı) neyi amaçlamaktadır? Açıklayınız.

- ③ Sizce Hint Deniz Seferleri'nin sebep ve sonuçlarına bakarak Osmanlı Devleti hakkında hangi çıkarımlarda bulunulabilir?

6. ÜNİTE: Sultan ve Osmanlı Merkez Teşkilatı

Konu	Osmanlı Devleti'nde merkezî otoriteyi güçlendirmeye yönelik düzenlemeler ve Topkapı Sarayı	⌚ 40 dk.
Kazanımlar	10.6.1. Topkapı Sarayı'nın devlet idaresinin yanı sıra devlet adamı yetiştirilmesinde ve şehir kültürünün gelişmesindeki rollerini analiz eder. 10.6.2. Osmanlı Devleti'nde merkezî otoriteyi güçlendirmeye yönelik düzenlemeleri analiz eder.	
Gerekli Materyaller:	Çalışma Kâğıdı	

Görsel 1: Topkapı Sarayı

1. Yönerge Topkapı Sarayı, bölümleri ve işlevleri hakkında bilgi verilir.

Topkapı Sarayı; birun (sarı işaretli alan), enderun (mavi işaretli alan) ve harem (pembe işaretli alan) olmak üzere 3 bölümden oluşmaktadır.

Birunda devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı Divanühümayun toplantıları yapıldı. Divanühümayun günümüzdeki Bakanlar Kurulu'na benzerdi.

Enderun ise Topkapı Sarayı'nda devlet adamı yetiştirmek için kurulan okulun adıydı. Acemi oğlanlar okulunu üstün başarı ile bitiren devşirmeler enderuna alınırdı. Enderunda ileri düzeyde ve disiplinli bir eğitim alırlar, devlet adamı olarak yetiştirilirler ve Osmanlı Devleti'nin geleceğine hükmederlerdi.

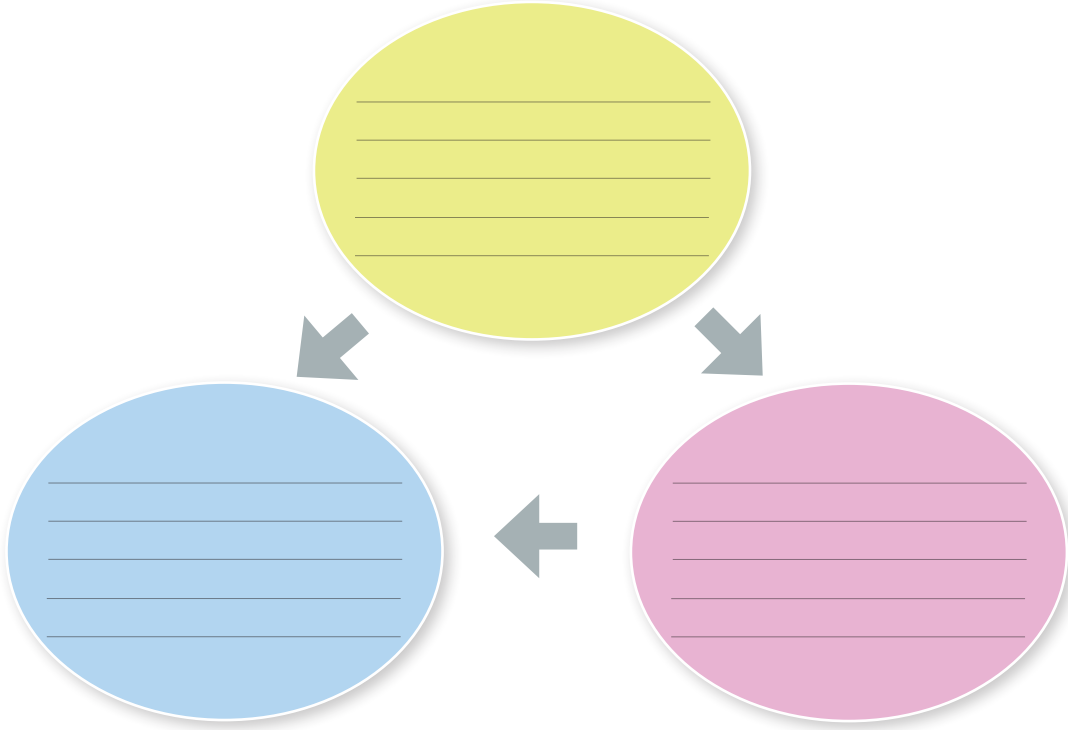
Harem padişahın eviydi. Haremde padişah, annesi, kız kardeşleri, kızları, hanımları ve harem görevlileri yaşardı.

Örnek Sorular:

- ① Topkapı Sarayı'nın bölümlerini görsel üzerinde gösteriniz.
- ② Topkapı Sarayı ile ilgili verilen bilgilerden hareketle görsel üzerinde Divanühümayun toplantılarının yapıldığı yeri gösteriniz.
- ③ Sizce Divanühümayun'da hangi devlet işleri görüşülmektedir. Devlet yönetimine dair olası problemleri kurgulayarak bu problemlerle ilgili çözüm önerileri geliştiriniz.

Örnek Etkinlik 1:

- ① Topkapı Sarayı'nın bölümlerini ve işlevlerini şemada belirtiniz.

- ② Enderun ne anlama gelmektedir? Günümüz eğitim sisteminde Enderun benzeri eğitim modellerinin işlevlerini yorumlayınız.

- ③ Birun ile enderunu Topkapı Sarayı'ndaki işlevleri açısından kıyaslayınız?

- ④ Topkapı Sarayı için "Enderun talebelerinin staj yeridir." diyebilir miyiz? Düşüncelerinizi gerekçelendirerek açıklayınız.

Örnek Etkinlik 2:

Görsel 2: Topkapı Sarayı harem bölümü

Görsel 3: Topkapı Sarayı harem bölümü

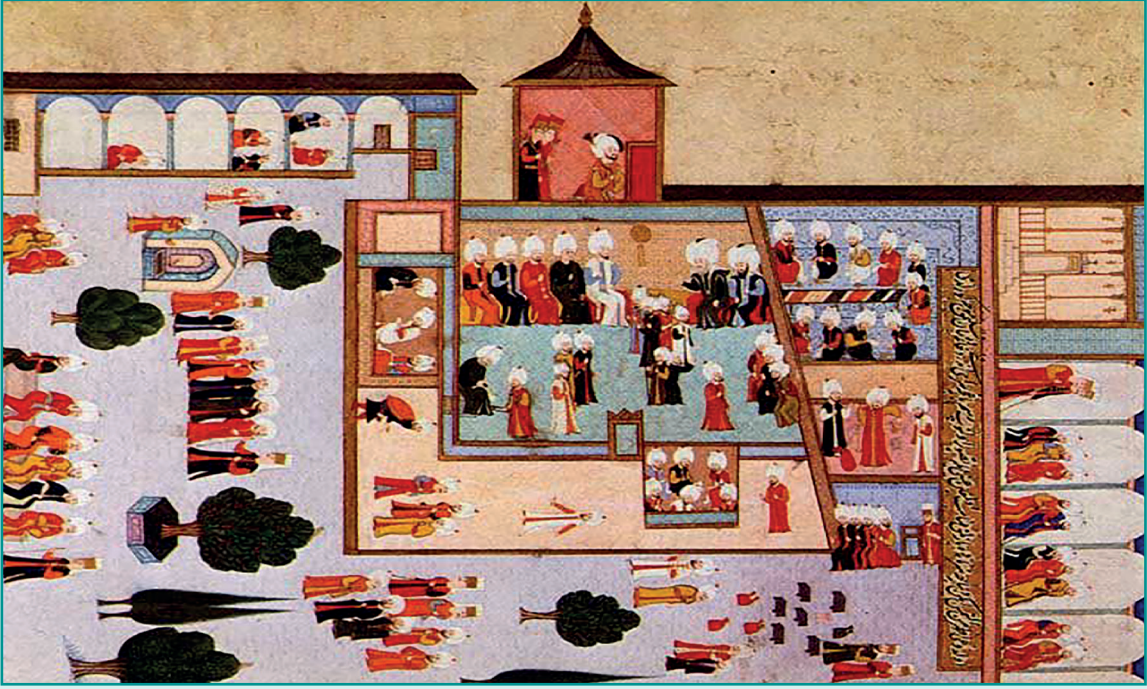
Görsel 4: Topkapı Sarayı harem bölümü

Görsel 5: Topkapı Sarayı harem bölümü

1. Yukarıdaki görseller Topkapı Sarayı'nın harem bölümüne aittir. Padişahın, ailesinin ve görevlilerin yaşadığı evi (haremi) mimari açıdan yorumlayınız?

2. Pencerelerdeki cam süslemeleri, aydınlatma araçları, mobilyaları, duvarlardaki çiniler ile üzerlerine işlenmiş bitki motifleri ve Kuran ayetlerini Harem odalarına kattığı estetik ve dini öğeler / dini mimari açısından yorumlayınız?

Görsel 6: Divanîhümayun

2. Yönerge *Divanîhümayun'a katılan devlet adamları ve görevleri açıklanır.*

Topkapı Sarayı'nda Divanîhümayun toplantılarına padişah, veziriazam, vezirler, kazasker, defterdar ve nişancı katılırdı. Ayrıca deniz kuvvetlerinden yani donanmadan sorumlu kaptanıderya ile yeniçeri ağası da bu toplantılarda hazır bulunurdu. Veziriazam, memleket idaresi ve tımar meseleleri ile ilgili davalardan sorumluydu. Dinî ve adli konularda kazasker, mali meselelerin çözümünde ise defterdar görevliydi. Divanîhümayun'a önceleri padişah başkanlık ederken Fatih Sultan Mehmet döneminden itibaren veziriazam başkanlık etmeye başladı. Fatih, devletin idare merkezi olduğunu göstermek için Topkapı Sarayı'na "Adalet Kulesi"ni yaptırdı. Bu kuleye divan toplantılarının yapıldığı salona bakan kafesli bir pencere açılmıştı. Böylece padişah bu pencere arkasından divan toplantılarını izleyebiliyor, otoritesini devlet adamları üzerinde hissettiriyordu.

Örnek Sorular:

1. Osmanlı merkezî idaresinde padişah dışındaki aktörler kimlerdir? Gerekçelendirerek söyleyiniz.
2. Doğal afet nedeniyle tarlasındaki mahsulü zarar gören bir Osmanlı vatandaşı hem devlete olan vergi borcunu ödeyememiş hem de yeniçeri askerleriyle yaralamalı bir kavgaya karışmıştır. Bu kişinin davasından Divanîhümayun'da hangi devlet adamları sorumludur?

3. Yönerge *Yukarıda yer alan Osmanlı dönemine ait minyatürde Topkapı Sarayı'nda yapılan Divanîhümayun konu edilmiştir. Minyatürden hareketle öğrencilerin aşağıdaki soruları cevaplamaları istenir.*

1. Minyatürde konu edilen divana kim başkanlık etmektedir?
2. Minyatürde Topkapı Sarayı'nın bölümlerinden hangisi resmedilmiş olabilir?

3. Divanühümayun'u izleyen padişahın bulunduğu yeri tespit ederek minyatür üzerinde işaretleyiniz.
4. Minyatürde resmedilen Divanühümayun'a hangi devlet adamları katılmış olabilir? Tahminde bulununuz?

4. Yönerge **Topkapı Sarayı'nın şehir kültürünün gelişmesindeki rolü açıklanır.**

Topkapı Sarayı çevresinde oluşan saray kültürü, başta İstanbul halkı olmak üzere diğer şehirlerde yaşayanları da etkiliyordu. Sarayda düzenlenen şenliklere, bayramlaşmalara ve düğünlere katılan halk, saray kültüründen etkileniyordu. Osmanlı halkı tarafından gelenek hâline getirilen uygulamalar kaynağını merkezdeki saraydan alıyordu. Topkapı Sarayı'nda eğitim alan şehzadelerin sancaklardaki uygulamaları, Osmanlı merkezindeki saray kültürünün diğer şehirlere de yayılmasını sağlıyordu.

Görsel 7: Sultan Ahmet'in Şehzadelerinin Sünnet Düğünü SURNÂME syf. 94-95

Örnek Sorular:

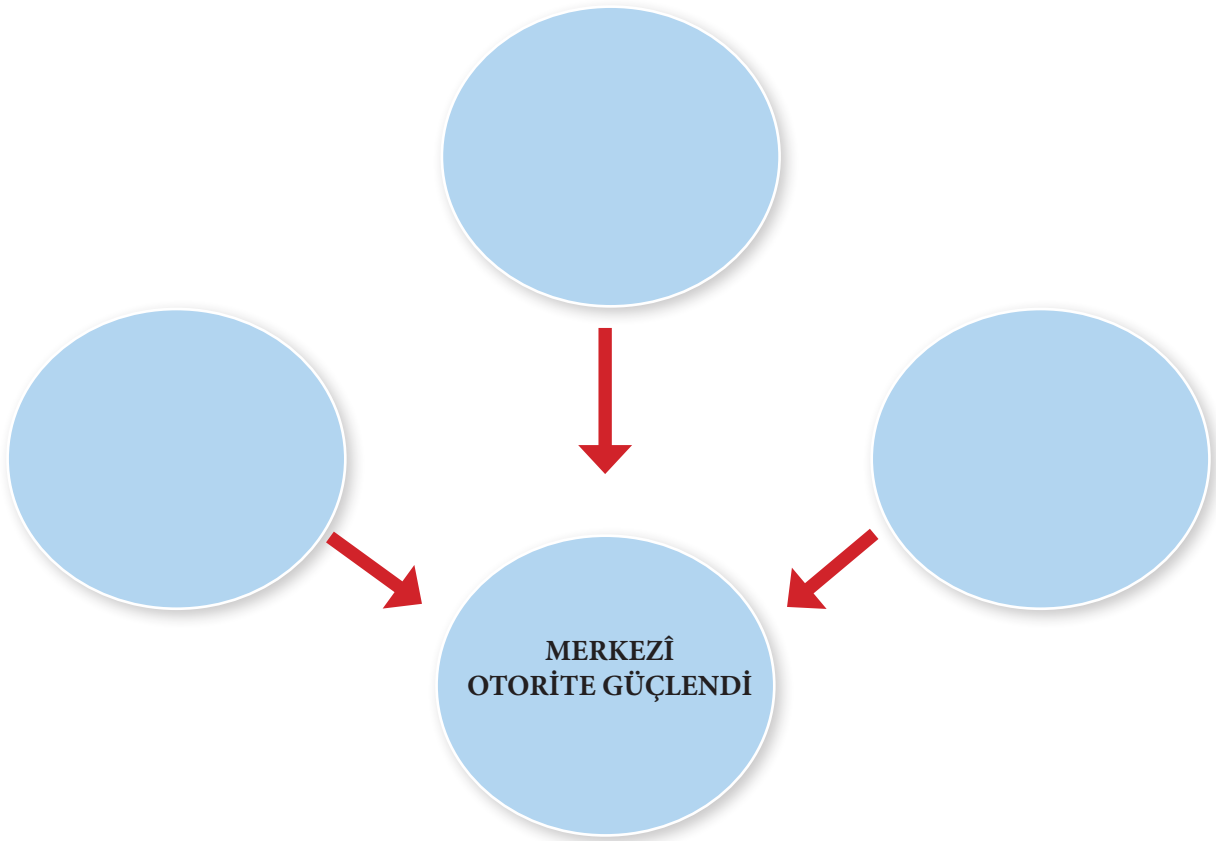
1. Yukarıdaki minyatürde gördüklerinizi anlatınız.
2. Topkapı Sarayı'ndaki görevliler tarafından düzenlenen düğün ve şenlikler şehir kültürünü nasıl etkilemiş olabilir? Açıklayınız?
3. Görselden hareketle Osmanlı düğün ve şenliklerini günümüz eğlenceleri ile kıyaslayarak gelenek hâline gelen uygulamaları söyleyiniz.

Görsel 8: Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'a girişi

5. Yönerge *Merkezî otoriteyi güçlendirmek için yapılan düzenlemeler hakkında bilgi verilir.*

Osmanlı Devleti'nde padişah öldüğünde kardeşler arasında yaşanan taht mücadeleleri Osmanlı Devleti'ni parçalanma noktasına getirebilirdi ki Fetret Devri'nde bu yaşanmıştı. Fatih, hazırlattığı kanunnameye devletin bütünlüğünü tehlikeye atmaktansa hanedan üyelerinin feda edilebileceğini belirten bir madde ekletti. Uygulanması zorunlu olmayan bu madde, zaruri durumlar için verilmiş bir izindi ve devletin bölünmezliğini her şeyin üzerinde tutan bir anlayışın göstergesiydi. Fatih Sultan Mehmet, müsadere sistemini getirerek merkezî otoriteyi güçlendirdi. Dönemin yönetim anlayışına göre devlet görevlilerinin sahip olduğu mal varlıkları devlet makamına aitti. Bu nedenle devlet adamı vefat ettiğinde mal varlığı müsadere sistemi gereği devlete devredilirdi. Serveti alınan devlet adamlarının mallarından ve gelirlerinden vârislerine geçinecekleri ölçüde mal bırakılırdı. Bir Osmanlı padişahı başka bir hanedanın prensesiyle evlenirse bu hanedan ileride Osmanlı tahtında hak iddia edebilirdi. Fatih, merkezî otoriteyi güçlendirmek için haremde evlenme usulünü benimsedi ve Osmanlı hanedanının diğer üyeleriyle devlet görevlileri de haremde evlendirilmeye başlandı.

Örnek Etkinlik:

1. Osmanlı Devleti'nde merkezî otoriteyi güçlendirmeye yönelik olarak yapılan düzenlemeleri şemada boş bırakılan yerlere yazınız.
2. Devletin bekasıyla birlikte kendi milletinin insanlarından iç savaş neticesinde on binlercesinin hayatına karşılık kendi aile fertlerini feda edebilen bir anlayışı aynı dönemde varlığını sürdüren diğer devletlerdeki uygulamalara bakarak değerlendiriniz?
3. Müsadere sistemini devletin merkezî otoritesi ve ekonomisi ile ilişkilendirerek değerlendiriniz.

ÇALIŞMA KAĞIDI

1. I. Enderun
II. Divanühümayun
III. Düğün ve şenlik

Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri Topkapı Sarayı'nın devleti idare etme, devlet adamı yetiştirme ve şehir kültürünün gelişimine katkıda bulunma işlevlerini yerine getirmektedir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II **E) I, II, III**

2. **Osmanlı Devleti'nde Fatih Sultan Mehmet zamanında yapılan**

- I. Padişaha zaruret halinde kendi öz kardeşlerini ortadan kaldırma izninin verilmesi
II. Padişahın Divanühümayun'un başkanlığını veziriazama devretmesi
III. Müsadere sisteminin uygulanması

gibi düzenlemelerden hangisi veya hangileri merkezî otoriteyi güçlendirmeye yöneliktir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II **E) I, II, III**

3. Tarihi olayları değerlendiren bir kişi olayın yaşandığı dönemin şartlarını göz önünde bulundurmazsa nasıl bir yanlış yaşar? Örneklerle açıklayınız.
4. Sizce bir devletin merkezi otoritesini sarsacak muhtemel tehditler ve bunların sonuçları neler olabilir? Tahminlerinizi sıralayınız.

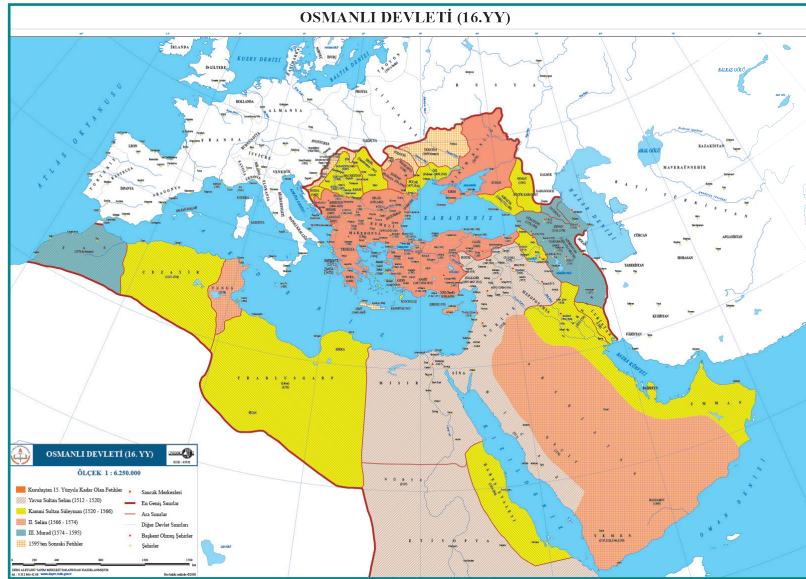
7. ÜNİTE: Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni

Konu	Millet sistemi ve yeni fethedilen şehirlerde Osmanlı etkisi	⌚ 40 dk.
Kazanımlar	10.7.1. Osmanlı Devleti'nde millet sisteminin yapısını analiz eder. 10.7.2. Osmanlı Devleti'nin fethettiği yerleşim yerlerinin İslam kültürünün etkisiyle geçirdiği dönüşümü analiz eder.	
Gerekli Materyaller:	Çalışma Kâğıdı, etkileşimli tahta.	

1. Yönerge Şeyh Edebali'nin Osman Bey'e öğüdü olan "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın." ilkesinin çokuluslu devletlerin yönetimindeki yararlılığını yorumlamaları istenir.

2. Yönerge Öğrencilerin, aşağıda verilen bilgilendirici metinleri kullanarak "millet" ve "ümme" kavramlarının kapsayıcılığını gerekçelendirerek karşılaştırmaları istenir.
 "Ümme kavramı, İslam dinine inan insanları ifade eden bir kavramdır. İslamiyet, Arabistan Yarımadası'nın dışına yayıldıktan sonra farklı ırklardan olan topluluklar da bu kavrama dâhil oldu. Osmanlı Devleti'nde millet kavramı; ulus, ırk ve soyu ifade etmek için kullanılmayıp din, mezhep ve bunlara bağlı toplulukları ifade etmekteydi. Gayrimüslim milletlerin medeni hakları, mensubu oldukları kiliseleri aracılığıyla kontrol edilmekteydi."

3. Yönerge Öğrencilerin, aşağıda verilen bilgilendirici metinleri kullanarak "millet" ve "ümme" kavramlarının kapsayıcılığını gerekçelendirerek karşılaştırmaları istenir.
 "Ümme kavramı, İslam dinine inan insanları ifade eden bir kavramdır. İslamiyet, Arabistan Yarımadası'nın dışına yayıldıktan sonra farklı ırklardan olan topluluklar da bu kavrama dâhil oldu. Osmanlı Devleti'nde millet kavramı; ulus, ırk ve soyu ifade etmek için kullanılmayıp din, mezhep ve bunlara bağlı toplulukları ifade etmekteydi. Gayrimüslim milletlerin medeni hakları, mensubu oldukları kiliseleri aracılığıyla kontrol edilmekteydi."

Harita 1: Osmanlı Devleti (16. YY)

4. Yönerge Altı şapkalı öğrenme tekniği uygulanarak millet sistemini farklı açılardan değerlendirmeleri sağlanır. Şapkalar ve düşünceleri aşağıdaki gibi tasnif edilir:

Beyaz Şapka: Açık, nesnel, sayılarla ifade eden, yorum yapmayan, bilgi verici.

Kırmızı Şapka: Duygusal ve öznel.

Siyah Şapka: Karamsar, eleştirel ve kötümser.

Sarı Şapka: İyimser, avantajlı, olumlu yanları.

Yeşil Şapka: Yaratıcı, özgün.

Mavi Şapka: Değerlendirir, karar verir, toparlar. Önceki beş grubun görüşlerini derler ve toparlar.

5. Yönerge

Osmanlı Devleti'nde fethedilen şehirlerde Ulu Cami, Türklerin/Müslümanların yerleşim yeri haline getirdiği yerin merkezi konumunda olduğu alttaki görsel yardımıyla öğrencinin gözünde canlandırılır. Bu sayede Ulu Cami'nin çevresinde arasta, bedesten ya da çarşı denilen yapılar inşa edilerek bunların etrafına mahallelerin kurulduğunu fark etmesi sağlanır.

Görsel 1: Osmanlı Dönemi'nde Selanik

6. Yönerge

Öğrencilere, elektrik, internet, televizyon, radyo, internet kafe gibi günümüzdeki gibi sanal veya gerçek sosyalleşme ortamlarının olmadığı Osmanlı Devleti'nde insanların nasıl sosyalleşebilecekleri sorularak beyin fırtınası tekniği uygulanır. Cami ve çarşıların yanında bozahane, kahvehane gibi mekânlarda veya panayır ve şenliklerde insanların bir araya gelerek sosyalleştikleri yazılı veya görsel kaynaklar aracılığıyla kendi görüşlerini geliştirmeleri sağlanır.

7. Yönerge

Öğrenciler, kendi yörelerinde özel günlerde pişirilen yemekleri listeler. Bu yemeklerin tarihinin ne kadar eskilere dayandığını, Osmanlı toplumunda da yeri olup olmadığını sorgular. Osmanlı Devleti'ndeki sofrada adabını aşağıdaki görsel aracılığıyla yorumlamaları istenir.

Görsel 2: Osmanlı'da Sofra Adabı

8. Yönerge Öğrencilerin aşağıdaki metin ve görselleri inceleyip verilen sorulara cevap vermeleri istenir.

Örnek Sorular:

1. Osmanlı Devleti'nde merasimlere toplumun hangi kesimleri katılırdı.
2. Merasimler hangi amaçlarla düzenlenirdi?
3. Günümüzde resmî ve dinî bayramlarda gördükleriniz ile Osmanlı Devleti'ndeki merasimler arasında olan benzer ve farklı yönlerini betimleyiniz.

Merasimler Osmanlı Devleti'nde sosyal yaşamın ayrılmaz bir parçasıydı. Dinî bayramlar, kandil geceleri, Cuma namazları, padişahların tahta çıkması, şehzade sünnetleri ve surre alayları gibi önemli anlar çeşitli merasimlerle kutlanırdı.

Bayram merasimleri dinî açıdan ve devletin ihtişamını sergilemesi açısından önemliydi. İslam dünyasında iktidar sağlayabilmek için toplumsal kabul görmek de gerekliydi. Bu sebeple birçok merasim düzenlenerek halk ile devlet yönetiminin birlikteliği sağlanırdı.

Padişahın bayram namazını genellikle Ayasofya Camii'nde kılar ve camiye gidiş dönüşleri sırasında bayram alayı düzenlenirdi. Padişahın halk ile münasebet kurmasının başka bir yolu olarak kurbanlar kesilip dağıtıldı. Ayrıca bayram törenlerinde padişah ile tebaası arasında hediyeleşmeler olurdu. Bu gelenek yönetenle yönetilenler arasındaki bağın güçlenmesinde önemli rol oynardı.

Görsel 3: Bayram Alayı

Padişahın halk ile münasebet kurmasının başka bir yolu da cuma namazı vesilesiyle olurdu. Halifelik Osmanlılara geçtikten sonra padişahlar cuma namazına “cuma alayı” adı verilen merasimle gitmeye başladı.

Görsel 4: Cuma Alayı

Padişahların tahta ilk oturushlarında da “cülus töreni” düzenlenirdi. Padişahlar, Osmanlı Devleti’nin kurucusu olan Osman Gazi’nin kılıcını Hz. Peygamberin sancaktarı Eyüp Sultan’ın Türbesi’nde kuşanır ardından Topkapı Sarayı’na geçerdi. Bu merasim yeni padişahın, Müslüman halk ile ortak değerlerde buluşmasına katkı sağlardı.

Görsel 5: Cülus Töreni

Surre alaylarının Osmanlı Devleti'nde yapılan merasimler arasında özel bir yeri vardı. Osmanlı padişahları surre alayı ile Mekke ve Medine halkına değerli hediyeler gönderirdi. Bu alay yola çıkarken sarayda bir merasim düzenlenirdi. Surre alayı, geçtiği yerlerde halk tarafından ilgiyle karşılanır, toplumsal kaynaşma ve dayanışmanın aracı olurdu.

Görsel 6: Surre Alayı

ÇALIŞMA KAĞIDI

1. Fatih Sultan Mehmet'in 1463'te Bosna Hersek'in fethettikten sonra burada yaşayan Hristiyanlarla ilgili bir ferman yayımlamıştır.

"Bu padişah fermanı şöyledir:

Ben ki Sultan Mehmet Han'ım; sıradan ve seçkin bütün insanlar tarafından bilinsin ki, bu padişah buyruğunu ellerinde bulunduran Bosnalı din adamlarına büyük bir lütufta bulunarak şunları buyurdum: Adı geçenlere ve kiliselerine hiç kimse engel olmayacak ve sıkıntı vermeyecektir ve onlar sakınmaksızın ülkemde yaşayacaklardır ve kaçıp gidenler bile güven içinde olacaklardır.

Gelip ülkemizde korkusuzca oturacaklar ve kiliselerine yerleşeceklerdir. Ne ben ne de ülkenin bütün halkından hiç kimse adı geçenlere –kendilerine ve canlarına ve mallarına ve kiliselerine ve dışarıdan ülkemize gelenlerine- dokunmayacak, saldırıp incitmeyecektir. Yeri, göğü yaratan Rızıklandırıcı adına ve Kur'an adına ve ulu Peygamberimiz adına ve yüz yirmi dört bin peygamber adına ve kuşandığım kılıç adına yemin ederim ki, bu kişiler emrime itaat ettikleri sürece, bu yazılanlara hiç kimse uymazlık etmeyecektir.

Böyle biline."

- a) Bu fermana göre Osmanlı Devleti'nde uygulanmakta olan millet sisteminin gayrimüslimlerin hayatını riske atıp atmadığını açıklayınız.

"Avrupa'da Papalığın hâkimiyetindeki Hristiyanlık, diğer dinlere inanan insanlara zorla kabul ettirmeye çalışılmıştır. Papalık, dini kendi tekeline aldığından Hristiyanlar bile Papalığın fikirlerinden farklı görüşleri savunmaları durumunda şiddetli cezalara çarptırılmışlardır."

- b) Yukarıdaki bilgiye göre Avrupa'daki inanç özgürlüğüyle Osmanlı Devleti'ndeki inanç özgürlüğünü karşılaştırınız. Hangisinin temel insan haklarına daha saygılı olduğunu açıklayınız.

2. Aşağıdaki kelimeleri kullanarak Osmanlı Devleti'nde millet sistemini anlatan bir paragraf yazınız.
- Millet sistemi, kimlik, Müslüman, gayrimüslim, din, mezhep, ırk, inanç serbestliği.
3. XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde yaşayan milletleri tablosunda yer alan unsurlardan ümmet kavramı dahilinde değerlendirilen ve değerlendirilmeyen toplulukları belirtiniz.

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde yaşayan milletler	
Müslüman (Türk, Arap, Kürt, Arnavut, Boşnak, Gürcü, Laz)	Gayrimüslim (Bulgar, Ermeni, Rum, Sırp, Süryani Yahudi)

4. Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.
- Metinde geçen yemeklerden hangileri size tanıdık gelmektedir?
 - Bu yemekler yaşadığınız belde veya memleketinizde hangi özel günlerde pişirilir?
 - Özel günlerde pişirilen yemeklerin sosyal ilişkiler için önemini belirtiniz.

Osmanlı mutfağında konuklara sunulan yemek ve tatlılar; baklava, ballı börek, bohça (poğaça), börek, ekşili tavuk, erişte, güvercin, ıspanak böreği, katı çorbası, kefal çorbası, kıymalı börek, kuzu kebabı, ördek, piliç, sade börek, simit, tarhana çorbası, tatamaç (mantı), tavuk, tavuklu börek, çeşitli soğuk şerbet ve hoşaflardır. Osmanlının birçok şehrinde şerbetçi, limonatacı ve reçelciler vardı. Meşhur Osmanlı seyyahı Evliya Çelebi, Anadolu'da gördüğü yemek çeşitleri arasında Bitlis'te "mahiçe" adlı mantı benzeri salçalı bir yemek ve Diyarbakır'da karanfil ve tarçınla katılmış karpuzlu pirinç yemeğinden bahseder.

5. Aşağıda yarım bırakılmış ve Roma rakamlarıyla numaralandırılmış cümleleri tamamlayan ve Türk alfabesiyle sıralanmış seçeneklerle eşleştiriniz.

I.	Osmanlı Millet sistemi, etnik ve lisan aidiyetine
II.	Osmanlı Devleti'nde Müslümanlar ve gayrimüslimler özgürce ibadet etme ve kendi kültürel kimliklerini zenginleştirme imkânı verilmiş ve bunlara
III.	Osmanlı Devleti'nde Müslüman ve gayrimüslimlerden aynı din ve mezhepten insanların
IV.	Osmanlı Devleti'nde kahvehanelere gelenler bazen kitap okur bazen de yüksek sesle kitap okunan okuma meclislerini oluşturdular ve
V.	Osmanlı Devleti'nde merasimler; sosyal hayatın canlılığı, toplumun kaynaşması ve

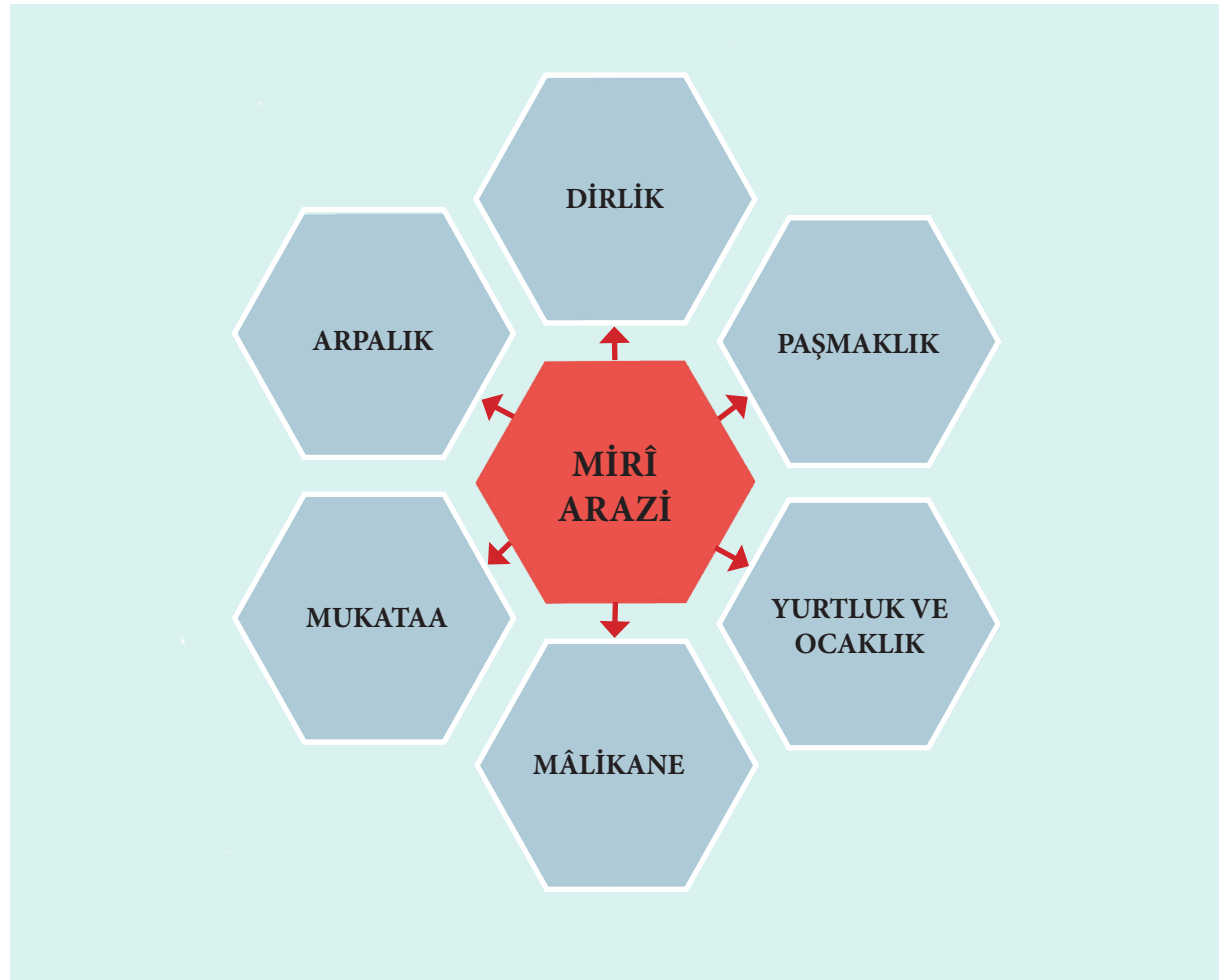
a	bu özeliği dolayısıyla kahvehanelere "kuraathane" de denmekteydi.
b	gelenek ve yaşantılarını uygulama imkânı sağlanmıştır.
c	oluşturduğu cemaatlerin her birine millet denirdi.
d	göre değil, din ve mezhep aidiyetine dayanmaktadır.
e	devletin gücünün sergilenmesinde etkili olan uygulamalardır.

7. ÜNİTE: Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni

Konu	Osmanlı'da Toprak Yönetimi	⌚ 30 dk.
Kazanımlar	10.7.3. Osmanlı ekonomik sistemi içerisinde tarımsal üretimin önemini fark eder.	
Gerekli Materyaller:	Ders kitabı, çalışma kağıdı, etkileşimli tahta, kostüm	

1. Yönerge

Öğrencilere Osmanlı toprak yapısının genel tanımı yapılır. Osmanlı topraklarının mirî, mülk ve vakıf olmak üzere üçe ayrıldığı ifade edilir. Mirî toprakların mülkiyetinin devlete ait olduğu ve toprağı işleyenden çeşitli vergilerin alındığı söylenir. Mülk toprakların ise oranı az olmasına rağmen toprağın sahibinin miras, devir ve satış yapabileceğinden bahsedilir. Vakıf toprakların hayır ve hasenat işlerine vakfedilmiş olan topraklar olduğu belirtilir. Sonuç olarak toprağın genel yapısının tarımsal üretimi sağlamaya yönelik olduğu vurgulanır. Osmanlı toprak sisteminin bu genel yapısı kavram haritası şeklinde etkileşimli tahtada gösterilerek işlenir.

Örnek Soru:

1. Osmanlı Devleti'nde vergi gelirlerin büyük bir kısmı dirlik topraklarından elde ediliyordu. Mülkiyeti devlete ait olan bu topraklarda halk, devlet tarafından kendisine ziraî üretim yapılmak koşuluyla tahsis edilen toprakları işliyordu. Elde edilen ürünün bir kısmı vergiye, bir kısmı haneye ve bir kısmı da tohumluk ve diğer masraflara ayrılıyordu.

Osmanlı Devleti'nde bu uygulama ile aşağıdakilerden hangisinin hedeflendiği savunulamaz?

- A) Üretimin devamlılığının sağlanması
- B) Vergi gelirlerinin belli bir düzene oturtulması
- C) Ekonomide ticaretin payının sınırlandırılması
- D) Toprakların boş kalmasının önlenmesi
- E) Feodal yapının önüne geçilmesi

2. Yönerge

Çifhane sisteminin özellikleri ve Osmanlı tarım üretimindeki yeri işlenir.

Çifhane sistemiyle Osmanlı devletinin tarımsal üretimi ve vergi gelirinin devamlılığını sağladığı vurgulanır. Sistemin ayrıntılarından bahsedilir. Bu sistemde toprağın mülkiyetinin devlete ait olduğu "çift resmi" vergisi alındığı ve üretim yapılmadığında "çiftbozan" vergisi aldığı ifade edilir. Öğrencinin derste aktif katılımını sağlamak amacıyla drama tekniği kullanılır.

Örnek Uygulama:

Öğrenciler arasından dört kişi drama tekniği ile çifhane sistemini canlandırır.

Birinci Öğrenci: Devleti temsil eder, mülkiyeti kendisine ait araziye işletmesi için haneye verir.

İkinci Öğrenci: Hane sahibidir, kendisine devlet tarafından işletilmesi için verilen arazide tarım üretimini gerçekleştirir.

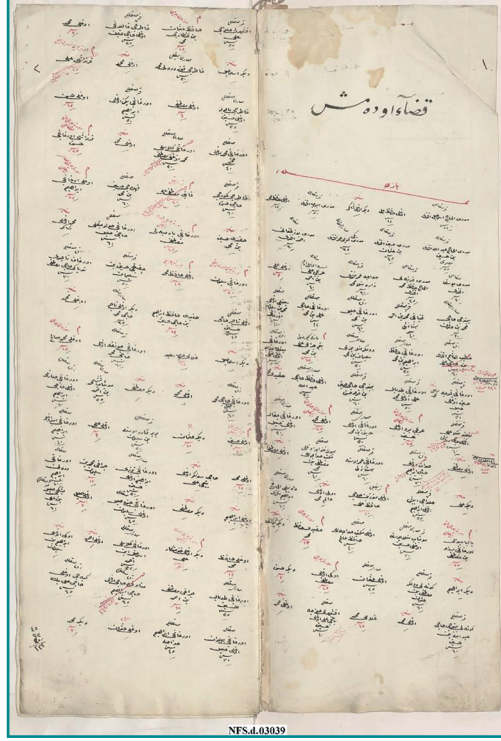
Üçüncü Öğrenci: Hane sahibinin yardımcısıdır, toprağın ekip-biçilmesinde aktif rol oynar.

Dördüncü Öğrenci: Devlet adına hane tarafından işletilen toprağı denetler, vergi toplar, ceza keser.

3. Yönerge

Tahrir defterlerinin özellikleri ve Osmanlı tarım üretimine etkisi hakkında bilgi verilir.

Devletin tarım üretimini düzenleyici ve devam ettirici özelliğinin öğrenci tarafından fark edilmesi sağlanır. Tahrir defterlerinin yapısı, gerekliliği belirtilir. Nüfus defteri örneğinden hareketle Osmanlı Devleti'nin taşrada nüfus ve vergi yönetiminin devamlılığı ile üretime etkisi vurgulanır. Çeşitli sorular etrafında balık kılçığı diyagramı ve beyin fırtınası etkinliği yapılır.

Örnek Sorular:

Görsel 1: Ödemiş'e ait nüfus defteri

1. Sizce Osmanlı Devleti'nin tarımsal üretime ağırlık vermesinin sebepleri neler olabilir? Tartışınız. Sonuçları balık kılçığı diyagramında gösteriniz.

Osmanlı Devleti'nin Tarımsal Üretime Ağırlık Vermesinin Sebepleri

2. Osmanlı Devleti'nde yönetici olsaydınız tarımsal üretimin artırılması ve devamlılığı konusunda neler yapardınız? Açıklayınız.

ÇALIŞMA KAĞIDI

4. Yönerge Aşağıda verilen metni ve ön bilgilerinizi birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yılları ve klasik döneminde taşra ekonomisinin temeli tarımdı. Osmanlı Devleti yıkılma kadar da bu durum devam etti. Tarım ekonomisinin temeli olan çiftthane sistemi tarımsal üretimin devamlılığını sağlıyordu. Bu sistemin belkemiği taşra ekonomisinin üretimini elinde bulunduran ve iktisadi sürekliliği sağlayan köylüydü. Tarım üretimi yapılması koşuluyla köylüye verilen toprağın büyüklüğü arazinin verimine göre değişiyordu. Çiftthane sisteminde yer alan öğeler tahrir denilen defterlere kaydediliyordu. Böylece üretim kontrol altına alınıyordu. Köylü bu toprağı işlemek mecburiyetindeydi. Devlet önemli bir vergi kaynağına bu şekilde sahip oluyordu. Eğer köylü kendisine verilen toprağı ekmezse yaşanacak aksaklıklar çiftbozan vergisiyle engellenmeye çalışılıyordu. Bu vergi toprağın üst üste üç yıl boyunca ekilmemesi üzerine devreye sokuluyordu. Çiftthane sistemindeki topraklar ne satılabilir ne de devredilebilirdi. Miras bile bırakılamazdı. Çünkü bu toprakların asıl sahibi devletti.

1. Osmanlı Devleti'nin toprak mülkiyeti tarımsal üretimi nasıl etkilemiş olabilir? Açıklayınız.

2. Aşağıdaki şablonda boş bırakılan yerleri doldurarak çiftthane sistemine alternatif bir sistem tasarlayınız.

BİR TARIMSAL ÜRETİM SİSTEMİ KURALIM	
Adı:	
Yer Alacak Unsurlar:	
Uygulanacağı Yerler:	
Amacı:	
Genel Özellikleri:	
Çalışma Ayrıntıları:	

5. Yönerge

Aşağıda verilen Yapılandırılmış Grid'de numaralandırılmış kutucuklarda Osmanlı toprak yönetimi ve tarımsal üretim sistemine ait kavramlar yer almaktadır. Kutularda yer alan numaraları kullanarak soruları cevaplayınız.

YAPILANDIRILMIŞ GRİD

(1) Mukataa	(2) Çift resmî	(3) Paşmaklık	(4) Camii	(5) Öşri
(6) İspence	(7) Medrese	(8) Çiftbozan	(9) Yurtluk ve Ocaklık	(10) Arpalık
(11) Dergah	(12) Malikane	(13) Dirlik	(14) Tahrir	(15) Haracî

3. Hangisi veya hangileri vakıf arazinin unsurları arasında yer almaktadır?
4. Hangisi toprağını terk eden veya üç yıl üst üste ekmeyen çiftçiden alınan vergidir?
5. Hangisi veya hangileri mirî arazinin türleri içerisinde yer almaktadır?
6. Hangisi toprağı işleyen reayanın kaydedildiği defterler olarak bilinmektedir?
7. Hangisi veya hangileri mülk arazinin türleri içerisinde yer almaktadır?
8. Hangisi veya hangileri toprağı işleyen ve ürün elde eden çiftçilerden alınan vergidir?

7. ÜNİTE: Klasik Çağ'da Osmanlı Toplum Düzeni

Konu	Osmanlı Ekonomik Sistemi ve Toplum Yapısında Lonca Teşkilatı	⌚ 40+40 dk.
Kazanımlar	10.7.4. Lonca Teşkilatı'nın Osmanlı ekonomik sistemi ve toplum yapısındaki yerini analiz eder.	
Gerekli Materyaller:	Çalışma kağıdı, etkileşimli tahta, ilgili kitap ve makaleler	

1. Yönerge

Öğrencilere ekonomi kavramından ne anladıkları sorulur. Alınan dönütlerden sonra kaynakların sınırlı, buna karşılık insanoğlunun ihtiyaçlarının sonsuz olması nedeniyle, çeşitli sorulara yanıt arayan bir bilim dalı olarak ekonomi kavramının ortaya çıktığı belirtilir ve Osmanlı ekonomisinde etkili olan üç ana ilke üzerinde durulur. (İaşecilik, gelenekçilik ve fiskalizm)

Örnek Etkinlik:

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplandırınız.

Klasik Dönem Osmanlı ekonomisi ile ilgili olarak;

İaşecilik; Halkın refahı ve mutluluğu için piyasalarda arzu edilen kalitede ve ucuz fiyata yeteri kadar mal bulunması önemli olduğu için Osmanlı Devleti bunu gerçekleştirmek amacıyla temel tüketim mallarının yeterince üretilmesine dikkat etmiştir.

Gelenekçilik; Osmanlı Devleti'nde sosyal ve ekonomik dengelerin mümkün olduğu kadar bozulmamasına dikkat edilmiştir. Sosyal ve ekonomik dengede herhangi bir bozulma ve değişim olduğu zaman olaya müdahale edilerek ekonominin eski dengesine dönmeye çalışılmıştır.

Fiskalizm; Osmanlı yöneticileri, hazine gelirlerini çıkarabilecekleri en yüksek noktaya çıkarabilmek için çalışmışlar ve ulaşılan bu ekonomik zirveden aşağıya inilmemesi için çaba sarf etmişlerdir.

1. Osmanlı Devleti'ndeki iaşecilik anlayışından hareketle, günümüzde pandemi sürecinde ülkelerin temel ihtiyaçlar konusunda kendi kendine yetme durumunu nasıl açıklarsınız?

2. Osmanlı devlet ekonomisindeki bu ilkelerin günümüzde de geçerli olup olmadığı konusunda neler söyleyebilirsiniz?

2. Yönerge

Lonca teşkilatının genel yapısı kimlerden oluştuğu, işleyişi ve yönetim anlayışı öğrencilerle etkileşim içerisinde analiz edilir. Yönetimde hiyerarşik bir yapı olduğu vurgulanır.

Örnek Etkinlik 1:

Görselleri inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

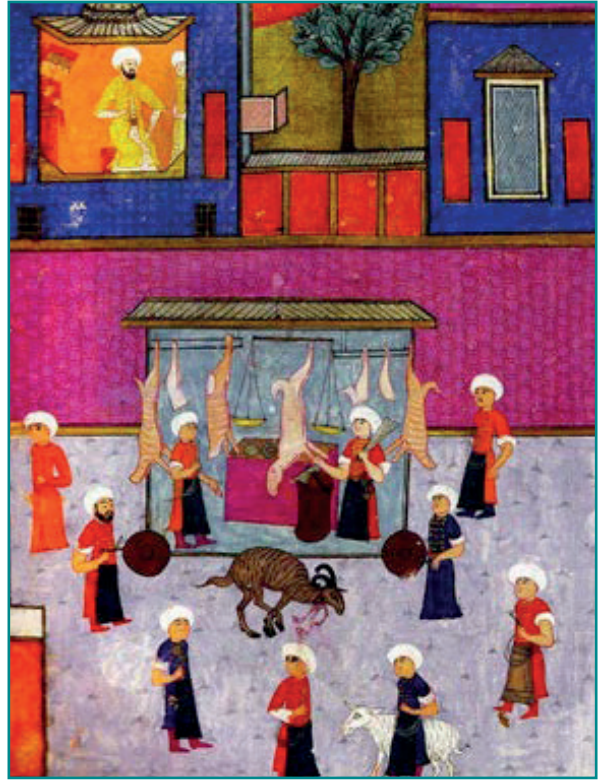
Görsel 1

Görsel 2

Görsel 3

Görsel 4

① Bireyler ve bunların kullandıkları kıyafet ve malzemeler size hangi dönemi hatırlatıyor?

2. Görsellerde Osmanlı ekonomisi içerisinde yer alan hangi meslek grupları vardır?

3. Bu meslek gruplarına günümüzde de rastlamak mümkün mü?

4. Siz o dönemde yaşıyor olsaydınız hangi mesleği tercih ederdiniz? Neden?

Örnek Etkinlik 2:

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplandırınız.

Esnaf örgütlenmesi olan Lonca Teşkilatı'nda, üretim miktarının ayarlanması, malların kalite kontrollerinin yapılması ve ürünlerin fiyatlarının belirlenmesinde (Narh) etkiliydi.

Bu teşkilattaki her iş kolunun başında, o koldaki ustalar tarafından seçilen bir şeyh (Lonca ustası) bir kethüda ve bir yiğitbaşı bulunurdu. Osmanlılarda loncaların kurmuş olduğu orta sandığı ve teavün (yardımlaşma) sandığı gibi sandıklarla üyeler arasında bir yardım düzeni oluşturmuştur.

1. Narh Sistemi'nin günümüzde uygulanabilirliği hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Orta sandığının önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Osmanlı şehirlerindeki ekonomik faaliyetler belirli şartlara bağlandığı için her isteyen zanaata ve ticarete atılamazdı. Şehirlerde plansız işyeri açmayı önlemek ve bölgeler arasında ekonomik dengeyi sağlamak için çeşitli tedbirler alınmıştır. Aşağıdakilerden hangisi bu tedbirlerden biridir?

- A) Narh uygulaması
- B) Gedik hakkı
- C) İaşecilik
- D) Gelenekçilik
- E) Fiskalizim

3. Yönerge

Geçmişten günümüze vasıflı eleman yetiştirmenin ekonomiye etkisi Osmanlıdaki usta-çırak ilişkisi bakımından ele alınır.

Örnek Etkinik:

Osmanlı Devleti'nde vasıflı eleman ihtiyacı, çocukların küçük yaşta Lonca Teşkilatı'nda yetiştirilmesiyle karşılanmıştır. Meslek öğrenmek üzere bir ustanın yanına çırak olarak verilen çocuklar önce kalfalığa, sonra da ustalığa terfi ettirilmiştir. Loncalarda meslek öğretiminin yanında çırakların eğitimleri ile de ilgilenilmiştir. Osmanlılarda esnafın bir mesleği yapabilme yetkisine "Gedik" adı verilmiştir.

1. Mesleki konularda teorik eğitim ile pratik eğitimi usta-çırak ilişkisi bakımından nasıl yorumlarsınız?

4. Yönerge

Osmanlı ekonomik sistemi içerisinde yer alan ticaret mekânları günümüzdekiler ile karşılaştırılarak açıklanır. (liman, kervansaray, pazar yeri, bedesten ve kapan)

Örnek Etkinlik:

Görselleri inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Görsel 1

Görsel 2

Görsel 7

Görsel 8

1. Görsellerin ait olduğu dönemde alışveriş yapılan yerlerle, günümüzde alışveriş yapılan yerleri karşılaştırarak, bunların benzerlik ve farklılıkları konusundaki düşüncelerinizi yazınız.

2. Osmanlı Devleti'nde ticari amaçla yapılan kervansarayları günümüzdeki konaklama tesisleriyle farklılıkları yönünden karşılaştırınız?

ÇALIŞMA KAĞIDI

1. Loncaları bir eğitim kurumu olarak düşündüğünüzde, onlar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Ahilik Teşkilatı ile Lonca Teşkilatı'nı karşılaştıran bir metin hazırlayınız.

3. **Kanunnâme-i İhtisab-ı Bursa (Bursa İhtisap Kanunnâmesi)**

“Pideciler ve bilirkişiler çağrılıp eski narhları soruldu. Pidelerin eskiden beri ekmek ağırlığına göre yüz elli dirhem eksik üretildiği öğrenildi. Ancak pide ununun ekmek unundan daha saf olması, ince elekten elenmesi, üzerinde yeteri kadar haşhaş bulunması ve gevrek pişirilmesi şart koşulmuştu. Yağlı pide, normal pidenin yarısı olurdu. Yağlı pidenin bir kilesine bir okka tatlı yağ konularak üstüne haşhaş ekilmesi ve arı undan işlenmesi gerekirdi. Yapılan kontrollerde bu standartlara uyulmadığı görüldü. Bunun sebebi olarak pidecilerden dört beş yıldır rüşvet alındığı ve bu nedenle pidecilerin kontrol edilmediği ortaya çıktı. Bundan böyle eski narh uygulansın denildi.”

Kanunname-i ihtisab-ı Bursa, Türk Standartları Enstitüsü, s.2

Verilen bilgilere göre Osmanlı Devleti'ndeki “Narh” uygulamasının tüketiciyi koruması hususunda neler söyleyebilirsiniz?

4. **Zanaatkâr İle İlgili Kanun Metni**

“Nalbantlar yirmi beş yıldan beri bir atı altı, katırı beş, merkebi de dört veya üç akçeye nallararmış. Araştırılınca kanunlarının bu şekilde olduğu görüldü. Bu kanuna göre hayvanların ayağı sakatlınsa, hayvan iyileşinceye kadar bakımını nalbant yapar, yemini hayvan sahibi verirmiş. Bu hususlar yeni narh olarak da kabul edildi.”

Kanunname-i ihtisab-ı Bursa, Türk Standartları Enstitüsü, s.18

Bu kanunnameye göre Narh Sistemi'ni nasıl açıklarsınız?

5.

Türk halk kültürü açısından önemli iki esnaf geleneği: “Çırak çıkarma” ve “Peştamal kuşatma” töreni.

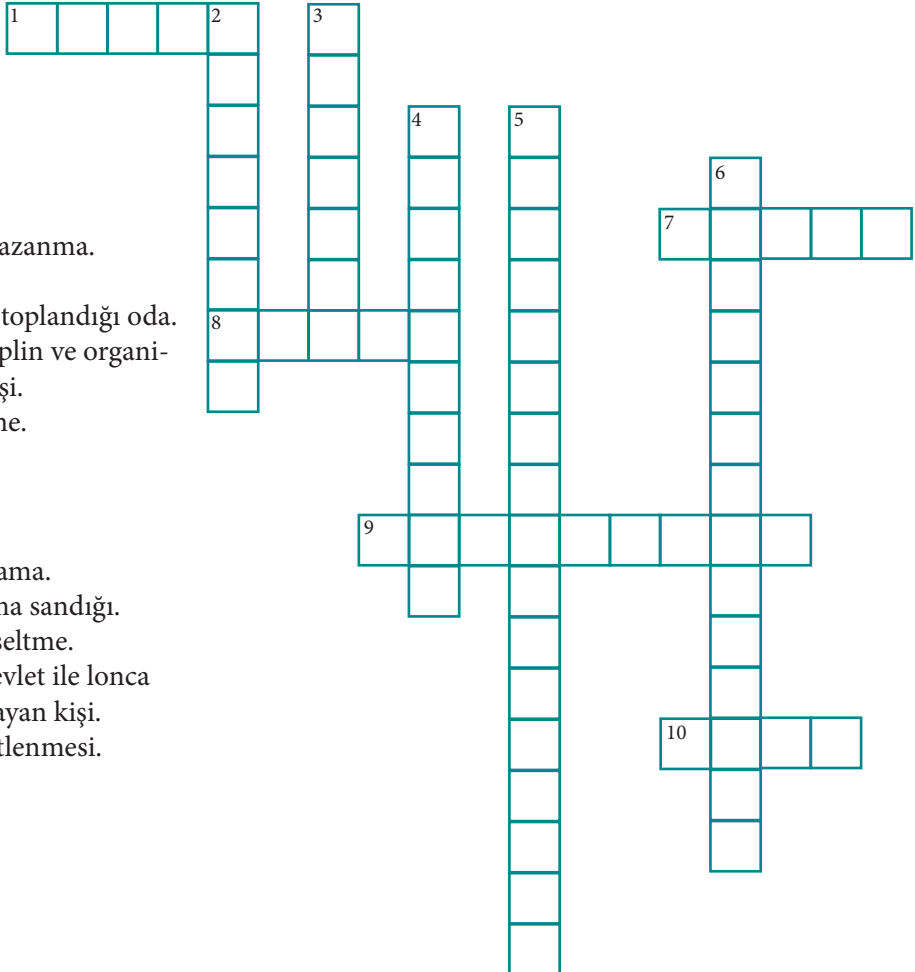
Bir zanaata ya da mesleğe çırak olarak giren çocuk, belirli bir aşamadan sonra İslamî akide ve geleneklere dayanan esnaflık ahlak ve terbiyesinden bir sınava tabi tutulurdu. Aynı meslekten kişiler karşısında verilen sınavdan sonra, ustalar yetiştirdikleri çıraklarına peştamal giydirerek (Şed kuşatma) onları usta çıkarırlardı. Ustanın kendi belinden çözüp çırağına bağladığı peştamal, bir tür diplomaydı. Çeşitli eğlencelerden sonra yapılan “Peştamal kuşatma” töreninin sonunda, çırağın yaptığı işler bir atlas torbadan çıkarılıp gümüş bir tepsinin içerisine yerleştirilirdi. Yiğitbaşı bu işleri orada bulunanlara gösterirdi. Loncanın ileri gelenleri ve zengin esnaf, bu ürünlerden birer parça satın alır ve tepsiye alınan eşyanın değerinden fazla para koyardı. Böylece tepsi para ile dolar, bu paralar ustalığa yükselen kalfanın açacağı dükkâna ilk sermaye olurdu.

<http://www.envanter.gov.tr/halk-kulturu/index/detay/29621> (Kaynağından özetlenmiştir)

Verilenlerle ilgili hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

6.

Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

1. Dükkan açmaya hak kazanma.
7. Loncanın başkanı.
8. Esnafın özel işleri için toplandığı oda.
9. Ustalar arasındaki disiplin ve organizasyondan sorumlu kişi.
10. Ürün fiyatını belirleme.

Aşağıdan Yukarı

2. Çıraklıktan sonraki aşama.
3. Loncaların yardımlaşma sandığı.
4. Hazine gelirlerini yükseltme.
5. Oturumları yönetip devlet ile lonca arasında iletişimi sağlayan kişi.
6. Osmanlı'da esnaf örgütlenmesi.

7. Aşağıdaki kavramları ilgili kısımlara yerleştiriniz.
İaşecilik, Gelenkçilik, Gedik, Esnaf Odası, Narh, Kâhya

	Temel tüketim mallarının yeterince üretilerek piyasaya sürülmesi.
	Ekonomide üretim, iş gücü ve sermayenin devamlı kontrol edilerek dengenin korunmaya çalışılması.
	Esnafın zanaatını yapabilmesi için verilen izin ya da ayrıcalık belgesi.
	Lonca Teşkilatı'nın geçmişte yaptığı görevlerin bir benzerini günümüzde yapan kuruluşlardan biri.

7. ÜNİTE: Klasik Çağ'da Osmanlı Toplum Düzeni

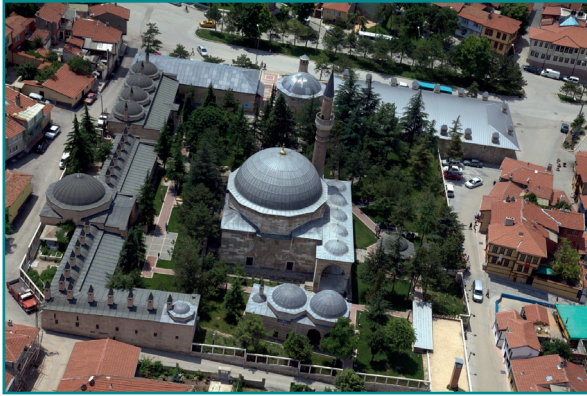
Konu	Osmanlı'da vakıf müessesesi	⌚ 40+40 dk.
Kazanımlar	10.7.5. Osmanlı Devleti'nde vakıfların sosyal hayattaki yerini ve önemini kavrar.	
Gerekli Materyaller:	Çalışma kağıdı, etkileşimli tahta, ilgili kitap ve makaleler	

1. Yönerge

Öğrencilere “Ülkemizde misafir olan mültecilere yardım ettiniz mi?” sorusu sorulur. Öğrencilerden cevap aldıktan sonra millet olarak en önemli özelliklerimizden birinin yardımseverlik olduğu vurgulanır. Bu tür yardımların hangi kurum ya da kuruluşlar aracılığı ile yapıldığına değinilir.

Örnek Etkinlik:

Görselleri inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Görsel 1

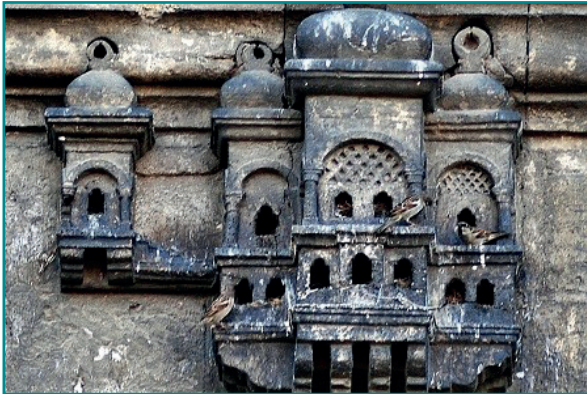
Görsel 2

Görsel 3

Görsel 4

Görsel 5

Görsel 6

1. Fotoğraflarda gördüğünüz eserler neler olabilir?

2. Bu eserlerin yapılmasının ortak amacı konusunda neler söyleyebilirsiniz?

3. Bu eserlerin yapımı toplumun birlik ve beraberliğine ne gibi katkılar sağlar?

2. Yönerge

Osmanlı Vakıf Sistemi'nin özellikleri üzerinde durularak, vakıfların sosyal hayatta üstlendiği rolere değinilir. Farklı vakfiye örnekleri ele alınır. Başta padişah ve devlet adamları olmak üzere pek çok varlıklı kişinin birçok alanda çeşitli vakıflar kurduğu örneklerle açıklanır.

Örnek Etkinlik:

BİR VAKFİYE ÖRNEĞİ

Vakfın adı : Mustafa Efendi Bin Ahmed Vakfı

Kurulduğu yer : İstanbul

Kuruluş tarihi : 1730

İçeri iki görevli girdi. Yanlarında kocaman bir çuval vardı. Çuvalın içi çanta, defter, elbise ve ayakkabı doluydu.

-Hocam, müsaade ederseniz talebelerimize dağıtacağız.

-Kimden geldi, nedir bunlar?

-Efendim, kendisine Sefer Ağazade derler. Bu okulu yaptıran şahıstır. Vakıf her yıl bu okulda okuyan talebelere hocalarına ve yardımcılara Ramazan Bayramı öncesi okul çantası, ayakkabı, elbise, başlık gibi kırtasiye ve giyim eşyası verilmesini şart koşturmuştur. Bunun için geldik efendim.

Muallim Yahya Efendi öğrencilerinin yüzündeki gülümsemeye sevinerek vakıf görevlilerinin hediyeleri dağıtmasına izin verdi.

(Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Tarihte İlginç Vakıflar, s.49)

1. Vakfın kuruluş nedeni nedir?

2. Vakfın hizmetlerinden kimler yararlanabilir?

3. Vakfiye hangi alanda faaliyet göstermiştir?

4. Vakıf sisteminin toplumda birliği, beraberliği ve dayanışmayı sağlaması açısından güçlü yanları neler olabilir?

5. Günümüzde bu vakfın üstlendikleri görevlere benzer amaçla kurulmuş sivil toplum örgütleri var mı? Örnekler veriniz.

3. Yönerge

“Vakıf kuruyoruz” çalışma kağıdını dağıtınız. Gruplardan bir sosyal sorun tespit etmelerini isteyiniz. Bu sorunla ilgili bir vakıf kurmalarını ve etkinlik kağıdını doldurmalarını isteyiniz.

Örnek Etkinlik:

Öğrencileri gruplara ayırarak herhangi bir sosyal konu hakkında bir vakıf kurmalarına rehberlik ediniz.

Vakfın adı :	Kurulduğu yer:	Kurulduğu tarih:
Hizmet alanı:		
Gelirleri:		
Giderleri:		
Ayrıntılı çalışma koşulları :		

ÇALIŞMA KAĞIDI

Aşağıdaki yapılandırılmış grid çalışmasını uygulayarak öğrencilerin bilgi eksikliklerini ve kavram yanlışlarını tespit edip, gerekli düzenlemeleri yapınız.

VAKFİYE 1	MÜTEVELLİ 2	KERVANSARAY 3	BİMARHANE 4
MEDRESE 5	DARÜŞŞİFA 6	KÜTÜPHANE 7	AKARAT 8
CAMİ 9	İMRETHANE 10	HAYRAT 11	VAKIF 12

1. Kişilerin kendilerine ait mallarını veya paralarını hayır amacıyla eğitim, din, sağlık ve bayındırlık gibi sosyal ve kültürel alanlarda faaliyet gösteren kuruluşlara bağışlamasına ne denir?

2. Vakfın gelir kaynaklarının nasıl işletileceğine ve hedeflenen hizmetlerin nasıl gerçekleştirileceğine dair ilkelerin belirlendiği belgeye ne denir?

3. Doğrudan hizmet sunan vakıf, bina ve kurumlara ne ad verilir?

4. Vakfedilen kurumların ebedi olarak yaşaması ve topluma hizmet sunabilmesi için vakfedilen gelir kaynaklarına ne denir?

5. Yukarıda verilen vakıf eserlerinden hangileri sağlık alanında hizmet vermiştir?

6. Yukarıda verilen vakıf eserlerinden hangileri eğitim alanında hizmet vermiştir?

7. Yukarıda verilen vakıf eserlerinden hangileri ekonomik ve dini alanlarda hizmet vermiştir?

8. Yukarıdaki kurumlardan hangisi, Osmanlı Devleti döneminde yoksullara yardım amacıyla oluşturulan hayır kurumudur?

9. Yukarıda verilen kurum ve kuruluşlardan hangileri bayındırlık alanında faaliyet gösteren kuruluşlardır?

Yukarıda verilen haber metnini ve ön bilgilerinizi birlikte değerlendirerek soruları cevaplayınız.

BİR SOSYAL YARDIMLAŞMA PRATİĞİ OLARAK ASKIDA KAHVE VE SADAKA TAŞI

Osmanlı toplumu sosyal yardımlaşmayı inceliklerle gerçekleştirmek için kendine has birçok yol ve yöntem geliştirmiştir. Bu yollardan biri de “zimem defteri” uygulamasıdır. Bu uygulama şu şekilde gerçekleştirilmekteydi. Ramazan ayında hali vakti yerinde olanlar tebdil-i kıyafet yaparak hiç tanımadıkları semtlere gider, bakkal veya manava içerisi sakin olduğu bir anda girer ve “Zimem defteriniz (Borçlu ile borcunun miktarı yazılı olan defter) var mı?” diye sorardı. Esnaf bu defteri çıkarınca, “Lütfen baştan, sondan ve ortadan şu kadar sayfanın hesabını yapınız.” der, esnaf da bu kadar sayfanın toplamını hesaplar, bu kişi de “Silin borçlarınızı, Allah kabul etsin.” diyerek borcu öder ve çeker giderdi. Böylelikle, borcu ödenen, borcunu ödeyenin kim olduğunu, borcu sildiren ise kimi borçtan kurtardığını bilmezdi. Bu şekilde yardım eden kişi, sırf Allah’ın rızasını kazanmak ve ihtiyacı olanın sıkıntısını gidermek amacıyla karşılıksız, rıyasız ve gösterişsiz olarak verdiklerini unuttur ve bu şuurla verebilmenin de bir mazhariyet, Allah’ın bir lütfu olduğunu düşünerek şükrederdi. Borcu ödenen de borcunu ödeyen kişi için Allah’a dua eder ve hiçbir mihnet duymazdı.

Kaynakça: (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/383828>)

10. Zimem defteri uygulaması ile insanların inançları arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz?

11. İhtiyaç sahiplerini incitmeden yardım etmenin başka yolunu biliyor musunuz? Örnek veriniz.

12. Zimem defteri uygulamasını göz önünde bulundurarak bu uygulamanın toplumsal birlikteliğe katkılarını değerlendiriniz.

13. Günümüzde bazı belediye ve yardım kuruluşlarının zimem defteri uygulamasını devam ettirmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

CEVAP ANAHTARLARI

Etkinlik No.: 1

2. Yönerge:

Örnek Sorular:

- İslamiyet'in etkisi ile eski Türk destanlarında ve şiirlerinde yer alan vatan sevgisi, kahramanlık gibi temalar dini öğelerle desteklenmeye başlamıştır. İslamiyet etkisinde ortaya çıkan bazı halk hikâyeleri (Hamzaname, Hz. Ali cenkleri vb.) konusunu doğrudan İslam tarihinden almıştır. İslam dininin, düşünce sistemini ve anlam dünyasını yansıtan, belli bir tarikatla bağlı olan şairler tekke ve tasavvuf edebiyatını oluşturmuştur. Osmanlılarda yazılı kültürün önemli bir bölümünü oluşturan divan edebiyatı, İslam medeniyeti etkisiyle gelişmiştir. Divan edebiyatı ve dini-tasavvufi halk edebiyatı; Kur'an ve hadisler, peygamber ve evliya menkıbeleri gibi İslam kültür kaynaklarından beslenmiştir.
- Sözlü kültür sayesinde Anadolu halkı yüzyıllar boyunca kendi dil, kültür ve beğenilerini koruyup geliştirme imkânı bulmuştur. Osmanlı coğrafyasında sözlü ve yazılı kültür, Türk kültürünün korunmasında ve yaşatılmasında önemli bir işleve sahip olmuştur. Osmanlı halkının dayanışma ve kaynaşmasını güçlendirmiştir.

3. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

Kültür Faaliyetleri

- Türkçenin yozlaşmasına karşı tedbirler alındı.
- Âlimler Türkçe eser yazma konusunda teşvik edildi.
- Danışmendnâme ve Kâbüsnâme gibi eserler Türkçeye tercüme edildi.
- Bilimsel ve kültürel çalışmalara destek verildi.

İmar Faaliyetleri

- II. Murad, birçok eserin yapılmasına öncülük ettiği için Ebû'l-Hayrat diye anıldı.
- Bursa Muradiye Camii ve Edirne Muradiye Camii yapıldı.
- Edirne'de inşa edilen Üç Şerefeli Camii'nin yanına ise bir medrese ve fakirler için bir de imarethane yaptırıldı.

4. Yönerge:

Örnek Soru:

Benzer Özellikleri

Her iki şiir de divan şiiri geleneği içinde oluşturulmuştur. Şiirlerin günümüz Türkçesiyle kıyaslandığında ağır bir dili ve sanatlı bir üslubu vardır. Arapça ve Farsça kelimelerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Farklı Özellikleri

- Fatih Sultan Mehmet'in şiiri beşlik bent halindedir ve muhammes nazım biçimiyle yazılmıştır. Kafiye düzeni aaaaa şeklindedir. II. Bayezid'in şiiri ise beyitlerden oluşmaktadır ve mesnevi nazım biçimi kullanılmıştır. Kafiye düzeni aa/ba/ca şeklindedir.
- Fatih Sultan Mehmet'in şiirinde tema olarak aşk acısı ele alınmıştır, II. Bayezid'in şiirinde ise Allah'a olan bağlılık ve insanın acizliği anlatılmaktadır.

5. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

- Cami, bedesten, han, medrese, çarşılar, hamam
- Şehrin farklı yerlerinde yaşayan insanların ibadet amacıyla toplandıkları yer olması ve merkezi konumda olması nedeniyle Ulu Camii'nin etrafında çeşitli ticari, sosyal ve kültürel mekânlar yer almıştır.

- Taş ya da tuğladan inşa edilmişlerdir. Kubbeli yapılardır. Kare, dikdörtgen ve ters T planlı yapılar mevcuttur. Haritada yer alan yapılarda Osmanlı'nın farklı dönemlerine ait mimari özellikler görülmektedir.

6. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

- Anadolu ve Rumeli'deki insanların yerleşim biçimindeki ve sosyokültürel yapılarındaki benzerlik şehirlerinden birbirine benzerliğine neden olmuştur.
- Türk ve İslam kültürü başta olmak üzere diğer kültürlerin de özümsemesi
 - Dini ve etnik çeşitlilik sonucu ortaya çıkan çok kültürlülük
 - Farklı kültürdeki insanların uzun süre bir arada yaşamaları sonucu ortaya çıkan kültürel etkileşim

7. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

- Birçok olası cevap verilebilir.
- Birçok olası cevap verilebilir.

Görseller:

Çinicilik, taş işlemeciliği, ağaç işlemeciliği, dokumacılık, hat sanatı

Çalışma Kağıdı

- Tekke şairlerinin amacı sadece şiir söylemek değil, söyledikleri şiirler aracılığı ile halkı dini konularda eğitmek ve insanların Allah'a olan bağlılığını güçlendirmektir. Dolayısıyla şiirlerini farklı zümrelere mensup insanlara da ulaştırarak bir çeşit tebliğ görevi yaptıklarına inanıyorlardı. Tekke şairleri, İslam dininin kapsayıcı ve bütünleştirici misyonunu, her kesimden insana hitap edecek yaygınlaştırmak için çalışıyorlardı.
- Tekke şairleri mensup oldukları tarikat ve dergahların yanı sıra toplumun her katmanına ve sınıfına hitap etmiştir. Divan şiiri, yüksek zümre şiiri olarak da adlandırılır; daha çok Saray ve Enderun çevresinde yazılıp okunmuştur. Halk şairleri ise Osmanlı coğrafyasının pek çok yerinde karşımıza çıkar, büyük çoğunluğu okuma yazma bilmez ve şiirlerini saz eşliğinde doğaçlama olarak söyler. Dolayısıyla halk şiirinin hedef kitlesi de köy ve kasabalar-da yaşayan halktır.
- Tekke şairlerinin şiirlerinde daha çok Allah, Hz. Peygamber, Hz. Ali, ehlibeyt sevgisi, tarikat adabı ve ahlak konuları işlenir. Osmanlı'nın savaş dönemlerinde, yokluk zamanlarında tekke şairlerinin söylediği şiirler ve bu şiirler aracılığı ile verdikleri mesajlar, toplum hayatı için önemli bir yatıştırıcı ve birleştirici işlevi görmüştür. Yunus Emre, Hacı Bayram-ı Veli, Hacı Bektaş-ı Veli gibi tekke şairleri, şair olmalarının yanı sıra Osmanlı toplumu için bir kanaat önderi ve yol gösterici niteliğindedir.

Eşleştirme

- B – Bedesten
A – Han
D – Medrese
C – Külliye
E – İmarethane

CEVAP ANAHTARLARI

Bulmaca

1. Muhammediyye
2. Muhibbî
3. Hat
4. Selimiye
5. Çinicilik
6. Minyatür
7. Danişmendnâme
8. Tezhip

Etkinlik No.: 2

2. Yönerge:

Örnek Sorular:

1. Venedik’le yapılan antlaşma yenilenirken Macarlarla üç yıllık bir mütareke yapıldı. Sırp despotu ve Bosna kralının Osmanlı tarafında yer alması sağlandı. Ayrıca Osmanlılar, Bizans’a yardım etme ihtimalleri olan Mora ve Arnavutluk üzerine kuvvet göndererek buradan gelecek yardımları da engelledi. Bizans’a denizden gelebilecek her türlü yardımı önlemek ve deniz yolu güvenliğini sağlamak için Anadolu Hisarı tamir edildi ve tam karşısına Rumeli Hisarı yapıldı.

2. A

3. Yönerge:

Örnek Sorular:

1. Anadolu’dan gelen Türkmenlerin iskânı ile şehir Türkleştirildi. Bununla beraber farklı dinî ve etnik kökenden insan şehirde bir arada yaşamaya devam etti.
2. B

Örnek Etkinlik:

1. Almanya İmparatoru’na göre siyasi anlaşmazlıklar yaşayan Avrupa devletleri Hristiyanlık dinini ortak değer olarak görüp bir araya gelebilirdi. Bu sebeple mektubunu dönemin papası V. Nikola’ya gönderdi. Ona göre Türkler, Hristiyanlık’ın ortak düşmanıydı ve Avrupadaki Hristiyan ülkeler için büyük bir tehditti.
2. Almanya İmparatoru’nun Papa’ya mektup yazmasının esas amacı, Avrupada hızla ilerleyen Osmanlı Devleti’nin Macaristanı ve Almanya’yı ele geçireceğinden korkmasıydı.
3. Papa V. Nikola’nın Osmanlılara karşı Haçlı seferi hazırlama girişimi başarısız oldu. Çünkü İngiltere, Fransa, İspanya, İtalya ve Almanya arasında siyasi anlaşmazlıklar vardı. Avrupa devletleri kendi aralarında birlik sağlayamıyorlar, çıkar ve güç savaşları sebebiyle Osmanlı Devleti’ne karşı koyamıyorlardı.

Çalışma Kağıdı

A BÖLÜMÜ

1. Osmanlı Devleti millet sistemini oluştururken; farklı din, dil, ırk ve kültürlerle mensup vatandaşlarını bir çatı altında tutmayı ve bu insan topluluklarını hukuk ilkeleri çerçevesinde daha kolay ve akılcı bir şekilde yönetmeyi amaçlamıştır.
2. Millet sistemi oluşturularak gayrimüslimlerin devletle olan ilişkileri yeni bir yapıya kavuşturulmuş ve gayrimüslim hukuku konusunda ortak bir yaklaşım sergilenmiştir. Böylece dinî, hukukî, sosyal ve kültürel konularda birlik ve bütünlük sağlanmıştır.
3. E

B BÖLÜMÜ

1. Stratejik
2. Fatih
3. Rönesans
4. Rumeli Hisarı
5. Kurumsallaşma
6. Topkapı Sarayı

C BÖLÜMÜ

1. D
2. Y
(Osmanlı Devleti, Karadeniz ve Anadolu’yu İstanbul Boğazı üzerinden Avrupa’ya bağlayan yolların güvenliğini sağlamak amacıyla İstanbul’u fethetmek istiyordu.)
3. D
4. D

Araştırma Ödevi

1. Fatih Sultan Mehmed tarafından 1478’de yaptırılan Topkapı Sarayı, İstanbul’un en önemli simgelerinden biridir. Yapı, Bizans akropolü (iç kale) üzerine inşa edilmiştir. Fatih Sultan Mehmet tarafından tasarlanan bu kompleks yapı, dönemin en ünlü mimarları olan Alaüddin’in baş mimarlığında inşa edilmiş ve zaman içerisinde Davud Ağa, Mimar Sinan, Sarkis Balyan, Acem Ali gibi isimlerin çalışmalarıyla geliştirilmiştir. Saray iki teşkilattan oluşur. Bunlardan biri Birun, diğeri Enderrundur. Saray’ın mekânları, merasimleri ve oturma planı bu teşkilat doğrultusunda düzenlenmiştir. Topkapı Sarayı genel olarak bahçe, hasbahçe, harem, dört avlu ve üç ana kapıdan oluşur. Harem ve avlulardan oluşan saray hem padişahın evi hem de devletin idare, sanat ve eğitim merkezidir.
2. Topkapı Sarayı; Marmara Denizi, İstanbul Boğazı ve Haliç arasındaki tarihi İstanbul yarımadasının ucunda bulunan Doğu Roma Akropolü üzerinde bir alana kurulmuştur.
3. Öğrencilerden öznel cevaplar vermeleri beklenir.

Etkinlik No.: 3

1. Yönerge:

Örnek Soru:

1. Doğuda Safevi Devleti, güneydoğuda Dulkadiroğulları Beyliği ve Memlûklulardır.

2. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

Kavram Haritası

Çaldıran Savaşı sonucunda; Tebriz, Musul, Kerkük ve Erbil Osmanlı topraklarına katıldı. Ayrıca Tebriz, Halep ve Bursa İpek Yolu’nun hâkimiyeti Osmanlılara geçti. Turadağı Savaşı sonucunda; Dulkadiroğlu Beyliği Osmanlı sınırlarına katıldı. Mısır Seferi (Mecridabık ve Ridaniye Savaşları) sonucunda; Şu-riye, Filistin, Lübnan, Mısır ve Hicaz bölgeleri Osmanlı Devleti’ne katıldı. Yavuz Sultan Selim Dönemi yapılan seferler sonrasında; - Doğu Akdeniz’den geçen Baharat Yolu Osmanlı Devleti’nin denetimine geçti. - Mısır Seferi sonrası halifelik’in Osmanlı Devleti’ne geçmesiyle Osmanlı Devleti İslam dünyasının lideri oldu.

CEVAP ANAHTARLARI

Çalışma Kağıdı

1. Safeviler, Anadolu'ya hâkim olmak için Şii propagandası yapıyordu. Bu amaçla Osmanlı Devleti içinde çok sayıda casus bulundurup bunların Safevi elçisi aracılığı ile bilgi sızdırmalarını sağlıyorlardı.
2. Karamanoğulları Beyliği, Anadolu Selçuklularının varisi olduklarını düşündükleri için Osmanlı Devleti ile rekabete girdiler. Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra bile Safevilerle işbirliği yapıp bağımsızlıklarını kazanmaya çalıştılar.

Çoktan Seçmeli Sorular

1. B
2. B

Etkinlik No.: 4

1. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

1. I. Süleyman'ın amacı, halkına karşı adaletli ve hukuka uygun uygulamalarıyla öne çıkan ve sadece onların refahını düşünen bir hükümdar olmaktır.
2. Avrupa'da hristiyanlığın yeni mezhep mensupları Kanuni Sultan Süleyman'ı adaleti ile meşhur olması ayrıca diğer dinlere anlayışlı yaklaşımı nedeniyle kurtarıcı, sığınılacak liman olarak görmüşlerdir.
3. "Adalet devletin temelidir." anlayışının gereğini yaparak halka zulmeden bir yöneticiyi akrabası da olsa cezalandırmaktan geri kalmamıştır. Bu davranışı ile de devletin bekasını (sürekliliğini) önemseyişini göstermiş ve adaleti sağlamıştır.

2. Yönerge:

Örnek Soru:

A

Örnek Etkinlik:

1. Yazılan bu mektup, Kanuni'nin tahta çıktığı ilk günden beri hedeflediği Orta Avrupa hakimiyeti ve gerçekleştirmek istediği tampon bölge sınırları için bir sebep olmuştur.
2. Kanuni bu cümleleri yazarken Orhan Gazi veya Yıldırım Beyazıt örneklerini düşünmüş olabilir. Orhan Gazi, Bizans imparatoru Kantakuzenos'a yardım etmişti. Yıldırım Bayezid ise Timur'un zulmünden kaçan Celayir sultanı Ahmed ile Karakoyunlu hükümdarı Kara Yusuf'u korumuştur.
3. Fransa'yı Şarlene karşı koruyacak tek devlet Osmanlı'dır. Bunun farkında olan Fransuva, Müslüman bir hükümdardan yardım istemek zorunda kalmıştır. Kanuni unvanı, XVIII. yüzyılda tarihçiler tarafından I. Süleyman'a atfedilen bir unvandır. Avrupalı çağdaş tarihçiler I. Süleyman'ı Muhteşem" (Magnificent, Magnifique) veya "Büyük Türk" (Grand Turc) lakapları ile anmışlardır.

3. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

1. Antlaşmada öne çıkan en önemli konu dindir. Osmanlı'nın Sünni İslam dünyasını temsil etmesi, Safevilerin ise Şii İslam dünyasının temsilcisi olması nedeniyle dini konular öncelikli olmuştur.
2. Osmanlı hükümdarları, İran ile yapılan mücadeleler sonucunda bölgenin kontrolünün tam anlamı ile ele geçiremeyeceklerini

anlamışlar, bu yüzden sadece sınırların düzenlendiği ve dini konuların karara bağlandığı antlaşmalar yapmışlardır.

2. E

4. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

1. Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve siyasi gücünün zirvede olduğu dönemde izlediği ekonomi politikaları, Avrupa'nın bir araya gelmesini engellemiştir.
2. E

Etkinlik No.: 5

1. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

1. Osmanlı Devleti'nin geniş sınırlara sahip olması yüzünden; sınırların korunması, merkezi yönetim, ekonomi politikaları vb. konularında sıkıntılar yaşanmıştır.
2. Batı medeniyeti ile mücadele edilmiştir. Batıya yapılan seferlerden fırsat buldukça Şii İran ile mücadele edilmiştir.
3. A

2. Yönerge:

Örnek Etkinlik 1:

1. Toplum yapısının kozmopolit olması imparatorlukların en büyük problemidir. Osmanlı İmparatorluğu bu problemi adalet anlayışı ile aşmaya çalışmış ve başarmıştır. Adaletin uygulandığı bir toplumsal hayatta ise ekonominin de işler ve sistemli olması sağlanmıştır.
2. Başka dinden olanlara özgürlük ve hoşgörü sağlayan bu ferman, tarihte bilinen ve dini serbestliklerin kayıt altına alındığı ilk insan hakları belgesi kabul edilebilir. Fatih'in bu fermanı Fransız İhtilali'nden 326 yıl, Uluslararası İnsan Hakları Bildirgesi'nden 485 yıl ve Amerika'nın keşfinden 29 yıl önce uygulamaya konmuştur.

Örnek Etkinlik 2:

1. İslamiyetin simgesi olan hilalin Osmanlı'yı da sembolize ediyor olması Hollandalıların da kullanımını gerektirmiştir.
2. Katolik mezhebine tepki olarak ortaya çıkmış Protestanlık inancı ve temsilcileri doğal olarak kabul görmeyecektir.
3. A

Etkinlik No.: 6

1. Yönerge:

Örnek Sorular:

1. Öğrencilerin bilgi birikimine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.
2. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak Türklerin kara merkezli fakat denizle etkileşim halinde bir topluluk olduğu vb. ek-seninde farklı cevaplar verilebilir.
3. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak Görsel 1 için; deniz merkezli bir devlet olabileceği, ticaretin ve farklı kültürlerin yoğun ve iç içe olduğu, donanma gücünün etkili olduğu, Görsel 2 için; kara merkezli bir devlet olabileceği tarıma dayalı ekonominin ağırlıkta olduğu ve güçlü kara ordusunun etkili olduğu vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.

CEVAP ANAHTARLARI

4. a) Deniz gücüne (donanma) sahip devletlerdir. Deniz gücü yığın devletlerin güçlü ve etkili gemileri ve dünyanın heryerinin su yolları ile birbirine bağlı olması sebebiyle birçok yere rahatça ulaşabilmeleri onların daha geniş alanlarda etkili olmalarını sağlar.

b) Deniz gücü: Fazla nüfusa ihtiyaç yoktur. Denizde uzun süre kalabilmeye elverişli az sayıda nitelikli deniz savaşçılarına ihtiyaç vardır.

Kara gücü: Mümkün olduğunca fazla nüfusa ihtiyaç vardır. Savaşabilen herkes bulunabilir.

2. Yönerge:

Örnek Sorular:

1. Eski dünya diye tabir edilen Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını hem denizden hem karadan birleştirmesi, hem bu bölgelerin hepsine eşit mesafede yer alması, hem de Karadeniz ve Akdeniz gibi en büyük iç denizleri birbirine bağlaması ile birlikte ipek ve baharat yolunun geçmesi İstanbul'u dünyanın en önemli jeopolitik ve jeostratejik şehri yapmaktadır.
2. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

3. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

1. a)4,6,10; b)5,7,12,14,15; c)11; d)13,16,17,20; e)2,8; f)4,10; g)12,15; h)18; i)19,3,9,1

4. Yönerge:

Örnek Soru:

1. D, C, E, B, A

Çalışma Kağıdı:

1. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak Osmanlı Devleti'nin toprağa dayalı ekonomik ve askeri yapısından hareketle kara gücü olduğu vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.
2. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak Osmanlı Devleti'nin iç denizlerdeki etkileşimi arttırmak, Orta Asya, Hindistan ve Afrika üçgeninde yer alan bölgeyi yakınlaştırmak, ipek ve baharat yolları gibi ticaret yollarını yeniden canlandırmak vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.
3. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak Osmanlı Devleti'nin yardımsever olduğu, açık denizlerde kendine güvendiği, tüm Müslümanların koruyucusu olmak istediği, ticaret gelirlerine önem verdiği, denizcilğinde eksiklerinin bulunduğu, donanmasının okyanuslara dayanaklı olmadığı vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 7

1. Yönerge:

Örnek Sorular:

1. Öğrencinin görsel hafızasında kalıcı hale gelmesi adına Topkapı Sarayı'nın bölümlerini bizzat görsel üzerinde göstermesi sağlanır.
2. Divan-ı Hümayun sarayın Birun bölümünde yani sarı renkle işaretli yerde kulenin altındaki divan salonunda yapıldı. Metinde toplantının yapıldığı nokta ayrıntılı bir şekilde verilmemiştir fa-

kat öğrenciler sarı işaretli alandaki en görkemli yapı olan adalet kulesinin altında divanın toplanıp devlet meselelerinin görüşüldüğünü tahmin eder ve görsel hafızasına yerleştirir.

3. Öğrencinin bilgi birikimi ve hayal gücüne bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Örnek Etkinlik 1:

1. Şema üzerinde sarı alana birun, mavi alana enderun ve pembe alana harem bölümünün işlevleri yazılacaktır.
2. Devlet görevlilerini yetiştiren okul demektir. Günümüz yükseköğrenimine denk gelmektedir. Öğrenciler bilgi ve birikimleri-ne bağlı olarak farklı cevaplar verebilir.
3. Birun devlet işlerinin görüldüğü karara bağlandığı bölüm-dü enderun ise ilerde devlet yönetim kadrolarını oluşturacak gençlerin eğitim alıp yetiştiği bölümdü.
4. Topkapı Sarayı enderunda yetişen talebeler için bir staj yeridir diyebiliriz. Çünkü enderunda en ileri seviyede eğitim alan talebeler devlet yönetim sistemini bizzat devletin merkezinde öğrenerek tecrübe ediyorlardı.

Örnek Etkinlik 2:

1. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.
2. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

2. Yönerge:

Örnek Sorular:

1. Veziriazam, vezirler, kazasker, defterdar ve nişancı, kaptanıderya, yeniçeri ağası.
2. Doğal afet nedeniyle tarlasındaki mahsulü zarar gören kişinin vergisini ödeyememesi mali bir konu, yeniçeri askeri ile yaralamalı bir olaya karışması ise askeri adli bir durumdur. Divan-ı Hümayun da adli meselelerin çözümünden kazasker, mali meselelerin çözümünden ise defterdar sorumludur.

3. Yönerge:

Örnek Sorular:

1. Veziriazam (sadrazam)
2. Birun
3. Padişah en üstte pencere arkasından toplantıyı izlemektedir.
4. Öğrenciler metinde verilen bilgilerden hareketle minyatürde gördükleri Divan-ı Hümayunda yer alan devlet adamları ile görevlerini eşleştirmeye ve hayal güçlerini de kullanarak bu kişilerin hangi görevde olduklarını tahmin etmeye çalışacaklardır.

4. Yönerge:

Örnek Sorular:

1. Öğrencilerin görsel yorumlama becerilerine ve hayal güçlerine bağlı olarak farklı cevaplar gelebilir.
2. Sarayda düzenlenen şenliklere, bayramlaşmalara ve düğünlere katılan halk, saray kültüründen etkilenip bu uygulamaları gelenek hâline getiriyordu.

CEVAP ANAHTARLARI

3. Öğrencilerin bilgi, birikim ve kültürel izlenimlerine göre farklı cevaplar verilebilir.

5. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

1. Padişaha zaruret halinde kendi öz kardeşlerini ortadan kaldırma izninin verilmesi
Haremde evlenme uygulaması
Müsadere sisteminin uygulanması
2. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.
3. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Çalışma Kağıdı

1. E
2. E
3. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.
4. Öğrencinin bilgi ve birikimine, hayal gücüne bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 8

Çalışma Kağıdı

1. a. Osmanlı Devleti'ndeki millet sistemi gayrimüslimlerin hayatını riske atmaktan ziyade onlara yaşam güvencesi vermektedir. Osmanlı topraklarında nerede olurlarsa olsunlar canlarına, mallarına ve ibadethanelerine kimsenin dokunamayacağını belirten fermandan bu anlaşılmaktadır.
b. Avrupa'da Papalığın baskısı dolayısıyla Müslümanlara ve Yahudilere hatta Papalığın savunduğu Hristiyanlık mezhebi olan Katolikliğe inanmayanlar Katolik mezhebini benimsemeye zorlanırken ve aksini savunanlar sert şekillerde cezalandırılırken Osmanlı Devleti'nde gayrimüslimler hangi mezhepten olursa olsun inanç özgürlüğüne sahipti.
2. Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında bulunan Müslüman ve gayrimüslim toplumların ırk ayrımı yapılmadan din ya da mezhep esasına göre örgütlenip yönetilmesine "millet sistemi" denilmiştir. Birbirinden farklı kimliklere sahip olan insanlara Türk ve İslam medeniyeti gereği inanç serbestliği tanınmaktaydı.
3. İslam ümmeti dahilinde olanlar: Türk, Arap, Kürt, Arnavut, Boşnak, Gürcü, Laz. Gayrimüslim unsurlar İslam ümmetine dahil değildir.
4. a. Öğrencinin sosyal çevresi, bilgi ve birikimine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.
b. Öğrencinin sosyal çevresi, bilgi ve birikimine bağlı olarak düğün, nişan, davet, bayram, kandil gecesi, sünnet düğünü vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.
c. İnsanların bir araya geldikleri yemek davetleri halk arasında toplumsal dayanışmayı sağlamaktaydı. İnsanlar bu davetlere özel bir önem verir ve misafirlerini en güzel şekilde ağırlamak isterdi. Kalabalıkla yenen yemekler aynı zamanda sofrada adabının oluşmasını sağladı.
5. I.=d., II.=b., III.=c., IV.=a., V.=e.

Etkinlik No.: 9

1. Yönerge:

Örnek Soru:

1. C

3. Yönerge:

Örnek Sorular:

1. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak tarıma dayalı ekonomi geleneği, nüfus yoğunluğunun köylerde fazla olması, ihtiyaç alanının tarımsal üretim olması vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.
2. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak farklı cevaplar verilebilir.

Çalışma Kağıdı

1. Öğrencinin bilgi ve birikimine bağlı olarak tarımsal üretimin sürekliliği, verimliliği vb. ekseninde farklı cevaplar verilebilir.
2. Öğrenciler bilgi ve birikimlerine bağlı olarak yaratıcı bir şekilde tarımsal üretim sistemi tasarlar.
3. 4, 7, 11
4. 8
5. 1, 3, 9, 10, 12, 13
6. 14
7. 5, 15
8. 2, 6

Etkinlik No.: 10

1. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

1. Günümüzde yaşanan pandemi süreci, halk için gerekli olan ürünlerin yeterli sayıda ve kalitede üretilmesinin önemini bir kez daha gündeme getirmiştir. Çünkü birçok ülke, halkın ihtiyacı olan maske, ilaç ve benzeri sağlık araç ve gereçlerini temin edememiş, halkın bu ihtiyaçlarının karşılanması için başka ülkelere yardım istemek zorunda kalmışlardır. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin yüzlerce yıl önce uyguladığı iâşeciliğin ne kadar doğru bir uygulama olduğunu göstermiştir.
2. Osmanlı devlet ekonomisindeki bu ilkeler günümüzde de geçerlidir. Zira halkın refahını sağlamak için piyasalarda yeterli sayıda ve ucuz mal bulundurulması, halk arasında sosyal dengenin sağlanması ve hazine gelirlerinin artırılarak en üst düzeye çıkarılması, ekonomik kazanımlar olarak günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

2. Yönerge:

Örnek Etkinlik 1:

1. Bireyler ile bu bireylerin kullandıkları kıyafet ve malzemeler bize Osmanlı dönemini hatırlatıyor. Görsellerdeki kıyafetler, el dokuması halılar, minyatür ve mimari yapılar Osmanlı dönemine ait ürünlerdir.
2. Görsellerde; Muhallebicilik, tenekecilik, halı kilimcilik, kasaplık ve tüccarlık gibi meslek grupları vardır.

CEVAP ANAHTARLARI

3. Zamana ve gelişmelere bağlı olarak bir kısım değişiklikler yaşansa da muhalebecilik, tenekecilik, halı kilimcilik, kasaplık ve tüccarlık meslek gruplarına günümüzde de rastlamak mümkündür.
4. Ben o dönemde yaşıyor olsaydım halı tüccarı olmak isterdim. Hem birbirinden güzel sanat eserleri görmek hem de para kazanmak için.

Örnek Etkinlik 2:

1. Narh uygulaması, üretilen ürünlere bir kısım standartlıklar getiren bir uygulamadır. Bu uygulama günümüz şartlarına göre yeniden düzenlenmiş ve TSE (Türk Standartları Endüstrisi) bu göreve üstlenmiştir. Dolayısıyla Narh Sistemi'nin bizzat kendisi olmasa da o sisteme benzer bir uygulama TSE tarafından yürütülmektedir. Ancak narh uygulamasındaki fiyat belirleme durumu, günümüzde serbest piyasa ekonomisi uygulandığından pek mümkün görülmemektedir.
2. Bu sandık sosyal güvenceyi sağlamıştır. Yaşlılık, hastalık veya sakatlık sonucu iş göremez duruma düşmüş üyelerin geçimlerinin sağlanmasına yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur.
3. B) Gedik Hakkı

3. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

1. Mesleki konularda teorik eğitim ile pratik eğitim usta çırak ilişkisi çerçevesinde yürütülmeli, meslek eğitimi alan kişi bir yandan teorik bilgiler edinirken, diğer yandan uygulama yaparak kendi sanatını icra etme konusunda gelişmelidir.

4. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

1. Osmanlı dönemindeki kapanlar ve bedestenler günümüzdeki toptancı halleri kapalı çarşılar ve avm'ler gibi alışveriş merkezlerine benzemekle birlikte günümüzde alışveriş merkezleri daha da büyüyerek çeşitlenmiştir.
2. Bu yapılar içerisinde veya yanında dönemin, insan ve hayvanlarının her türlü ihtiyacı karşılayacak: yatakhane ve aşhaneler, erzak ambarları, ticari eşya depoları, yolcuların hayvanları için ahırlar, samanlıklar bulunurdu. Kervanların büyüklüğüne göre bu kişiler veya kervanlardan üç ila yedi gün hiç para alınmazdı, hastalık gibi olağan dışı durumlarda bu süre uzatılabiliyordu. Bazı kervansaraylarda ise daima para alınır. Günümüzde ticaret vasıtalarının değişmesi konaklama anlayışını da değiştirmiştir. Artık kervansarayların yerini oteller almıştır. Konaklama tamamen ücretli hale gelmiştir.

Çalışma Kağıdı

1. Bir esnaf kuruluşu olan loncalar, meslek mensuplarının eğitiminde bir okul görevi üstlenmiş, burada usta, kalfa ve çırak ilişkisi içerisinde eğitim verilmiştir.
2. Lonca Teşkilatı, Ahiliğin yapısına benzer bir şekilde sosyal, kültürel ve ekonomik alanda faaliyet gösteren toplumsal bir kurumdur. Ancak Ahilik Teşkilatı aynı dine sahip kişilerden, yani Müslümanlardan oluşurken, Lonca Teşkilatı Osmanlı Devleti'nin değişen iktisadi yapısına ayak uydurarak farklı dinlere mensup insanları da teşkilatlarına dahil etmişlerdir. Lonca Teşkilatı, Ahi geleneğinin devamı gibi görünse de teşkilatın kendine has birçok kuralı vardı. Mesleğe sadakat, gelenek ve göreneklere bağlılık, lonca heyetlerinin aldığı kararlara uymayanlara para cezası verilmesi ve loncadan çıkarılması bu kurallardan birkaçıydı. Esnaf loncaları, ahilikten farklı

olarak en üst düzeyde kadının denetimine tabi idi. Elde edilen ürünlerin tamamı hakkında kadiya bilgi verilirdi. Loncalarda esnaf kuralları, iktisadi kurallar ve esnaflarla ilgili ahlak kuralları ön planda iken, Ahilik değerleri toplumun genelini kapsayabilecek şekilde düzenlenmiştir.

3. Osmanlı Devleti'ndeki Narh uygulaması, üretilen mala belli standartlar getirdiği için tüketicinin aldatılmasını önlemiş, bu standartlar kontrol altında tutulduğu için üretilen malın standardının korunması sağlanmıştır.
4. Narh Sistemi, yapılan işin sorumluluğunu işi yapana yüklemiş ve bu yolla tüketicinin korunması sağlanmıştır.
5. Çırak çıkarma ve peştamal kuşatma gelenekleri ile yapılan sınavlar, ustalık unvanının belli kurallar sonucunda verildiğini ve kolaylıkla elde edilemediğini göstermektedir. Loncalar sayesinde esnaflar ve ustalar hem ahlak hem de mesleki yeterlilik açısından donanımlı bir şekilde iş hayatına atılıyorlardı. Bu merasimler, esnaflar arasında dayanışma ve yardımlaşmayı sağlaması ve insanları mesleğe teşvik etmesi açısından önemli bir gelenektir.
6. 1. Gedik, 2. Kalfalık, 3. Teavün, 4. Fiskalizim, 5. Kethüda, 6. Lonca Teşkilatı, 7. Lonca ustası, 8. Lonca, 9. Yiğitbaşı, 10. Narh
7. İşçilik
Gelenekçilik
Gedik
Esnaf Odası

Etkinlik No.: 11

1. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

1. Görsel 1: Külliye Görsel 2: Aşevi Görsel 3: Çeşme Görsel 4: Mısır Çarşısı Görsel 5: Kuş evi Görsel 6: Medrese
2. Yardım etmek, hayır işlemek
3. Bu eserlerin yapımı toplumda birlik ve beraberliği pekiştirir, dostluk ve kardeşlik duygularını geliştirir. İnsanlar iyi davranmayı bir yaşam ilkesi haline getirir.

2. Yönerge:

Örnek Etkinlik:

1. Okulda okuyan talebelere, hocalarına ve yardımcılarına Ramazan Bayramı öncesi okul çantası, ayakkabı, elbise ve başlık gibi kırtasiye ve giyim eşyası verilmesini sağlamak.
2. Vakfın hizmetlerinden okulda okuyan öğrenciler, hocalar ve yardımcıları yararlanabilir.
3. Vakfiye eğitim alanında faaliyet göstermiştir.
4. Vakıflar sayesinde toplumun ihtiyaçları acil olarak giderilmiştir. Vakıflar, insanlar arasındaki dostluk, kardeşlik, birlik, beraberlik ve dayanışma hissini kuvvetlendirmiştir. Eğitim, ekonomi, sağlık ve din gibi pek çok alanda halka hizmetler sağlanmıştır. Devlete yük olmadan toplumun ihtiyaçları karşılandığı için, ekonomiye dolaylı yoldan katkı sağlamışlardır.
5. MEV (Milli Eğitim Vakfı)

CEVAP ANAHTARLARI

Çalışma Kağıdı

1. 12-VAKIF
2. 1-VAKFİYE
3. 11-HAYRAT
4. 8-AKARAT
5. 4-BİMARHANE, 6-DARÜŞŞİFA
6. 5- MEDRESE, 7-KÜTÜPHANE
7. 3-KERVANSARAY, 9-CAMİ
8. 10-İMARETHANE
9. 3-KERVANSARAY,4-BİMARHANE,5-MEDRESE, 6-DARÜŞŞİFA, 7-KÜTÜPHANE, 9-CAMİ, 10-İMARETHANE
10. Yardım eden kişi, Allah'ın rızasını kazanmak için ihtiyacı olanların sıkıntısını gidermeyi amaçlamıştır.
11. "İhtiyaç sahibi olan alsın, imkanı olan bıraksın." , "Biz bize yeteriz." Gibi uygulamalar.
12. Bu uygulama zengin ile yoksul kesim arasındaki dayanışmayı kuvvetlendirmiş, toplumsal birlik ve beraberliği arttırmıştır.
13. Bu uygulamalar kültürel değerlerimizin devam ettiğini ve ülkemizde yardımlaşma duygusunun güçlü olduğunu gösterir.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Etkinlik No.: 10

Örnek Etkinlik 1

- Görsel 1: <https://islamansiklopedisi.org.tr/lonca> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)
- Görsel 2: <https://islamansiklopedisi.org.tr/lonca> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)
- Görsel 3: <https://collections.artsmia.org/art/10361/the-carpet-merc-hant-jean-leon-gerome> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)
- Görsel 4: <https://www.osmanlidevleti.gen.tr/osmanlida-vakif-vakif-lar-ve-gorevleri> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)

Örnek Etkinlik 5

- Görsel 1: <https://www.osmanlidevleti.gen.tr/osmanlida-vakif-vakif-lar-ve-gorevleri/> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)
- Görsel 2: <https://islamansiklopedisi.org.tr/bedesten> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)
- Görsel 3: <https://www.watercolourworld.org/painting/constantinople-great-bazaar-tww003c0c> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)
- Görsel 4: <https://avmkarum.com/wp-content/uploads/2017/01/23.jpg> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)

Etkinlik No.: 11

Örnek Etkinlik 1

- Görsel 1: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/eskisehir/gezile-cekyer/kursunlu-camii-ve-kulliyesi> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)
- Görsel 2: <https://twitter.com/belgelerdetarih/status/930832289650692102?lang=gl> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)
- Görsel 3: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-iii-cesmesi--top-kapi-sarayi> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)
- Görsel 4: <https://gezievreni.com/misir-carsisi-istanbul/> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)
- Görsel 5: <https://listelist.com/osmanli-kus-evleri/> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)
- Görsel 6: <https://www.memurlar.net/haber/592924/osmanli-yadigari-medrese-528-yildir-hafiz-yetistiriyor.html> (erişim Tarihi: 02.07.2020 saat: 08.35)

Kaynakçada listelenmeyen tüm çizim ve görseller grafik ekibi tarafından hazırlanmıştır.